

Ислом КАРИМОВ

**ЎЗБЕК ХАЛҚИ
ҲЕЧ ҚАЧОН,
ҲЕЧ КИМГА
ҚАРАМ БЎЛМАЙДИ**

ТОШКЕНТ • “ЎЗБЕКИСТОН” • 2005

БИЗНИ ТАНЛАГАН ЙЎЛИМИЗДАН ҲЕЧ КИМ ҚАЙТАРОЛМАЙДИ

Шу йилнинг 12—13 май кунлари Андижон шаҳрида рўй берган воқеалар муносабати билан маҳаллий ва хорижий оммавий ахборот воситалари учун ўтказилган матбуот анжуманидаги баёнот ва мухбирларнинг саволларига жавоблар

Ҳурматли матбуот конференцияси иштирокчилари!

Куни кеча Андижон шаҳрида содир бўлган воқеалар барчангизни қизиқтириши, ҳаяжонлантириши табиий, деб ўйлайман. Шунинг учун саволларга жавоб беришдан олдин Андижон шаҳрида 12 майдан 13 майга ўтар кечаси ва куни кеча — 13 май куни рўй берган воқеалар ривожини қандай бўлганини қисқача баён этмоқчиман.

Авалло, кичкина чекиниш қилишга рухсат бергайсиз. Бугун Россия телевидениеси орқали Андижонда жиноий ҳаракатлар содир этган шахсларга нисбатан «қўзғолон кўтарганлар» деган иб-

ра ишлатилганини эшитиб қолдим. Шу муносабат билан сизларни, Ўзбекистонда аккредитациядан ўтган ҳурматли журналистларни бирон-бир иборани қўллашда, ҳар қалай, журналистик одоб доирасидан чиқмасликка, ҳар қайси сўзни билиб, вазминлик билан ишлатишга чақираман.

Кеча ва ўтган куни тунда Андижон шаҳри ҳудудида жиноий ҳаракатлар содир этганларни мутлақо “қўзғолон кўтарганлар” деб бўлмайди. Шунинг учун яна бир бор таъкидламоқчиманки, 12 майдан 13 майга ўтар кечаси соат 00.30 да бир гуруҳ қуролланган жиноятчилар — мен уларга нисбатан айнан шундай ибора кўпроқ тўғри келади, деб ҳисоблайман — шаҳарда жамоат тартибини сақлайдиган милиция батальони — соқчи-патруль хизмати ҳудудига ҳужум қилган. Ярим тун бўлгани учун, қолаверса, навбатчилар томонидан зарур даражада ҳушёрлик кўрсатилмагани сабабли жангарилар батальон ҳудудига бостириб кирган, навбатчилик қилаётган тўртта

милиция ходимини отиб ташлаб, қурол-яроғ омборини бузиб, ўнлаб автоматлар, тўппончалар, граната ва бошқа қуролларни эгаллаб олган.

Шундан кейин улар бу ерни тарк этиб, йўл-йўлакай ўзларига ўхшаган баъзи одамларни сафларига қўшиб, Мудофаа вазирлигига қарашли 34-ҳарбий қисм жойлашган ҳудудга йўл олган. Улар ҳарбий қисмга яқинлашиб келганда соат кечаси тахминан биру ўттизлар бўлган. Жангарилар бу ерда ҳам аввало навбатчилик қилаётган тўрт-беш кишини отиб ташлаб, жуда кўп автомат ва бошқа қурол-яроғларни эгаллаб олган.

Кейин улар ҳарбий қисмдан олиб чиқилган «ЗИЛ-130» оғир юк машинасида тергов изолятори ҳудуди томон йўл олишган. Ана шу машина билан қамоқхона дарвозасини уриб йиқитиб, ичкарига киришган ва деярли барча маҳбусларни — чамаси 600 кишини у ердан бўшатишган. Қамоқда ўтирганлар орасида босқинчиларга қўшилишдан қайтмайдиган одамлар ҳам бўлган.

Сўнгра жангарилар машиналарга ўтириб, кўчада учраган кишини гаровга ушлаб, хоҳлаган одамнинг машинасини тортиб ола бошлаган. Бир сўз билан айтганда, ҳақиқий бузғунчилик бошланган. Улар кўчадаги одамлардан тортиб олинган автомобилларда бақир-чақир билан, осмонга ўқ отиб, шаҳар кўчалари бўйлаб шовқин-сурон кўтариб ўтган ва учта объектга яқинлашиб келган. Биринчи объект — вилоят ички ишлар бошқармаси биноси, иккинчи объект — вилоят миллий хавфсизлик хизмати бошқармаси бўлган. Учинчи объект эса вилоят ҳокимияти биноси эди. Табиийки, бу пайтда вилоят маъмурияти биносида хизматчилардан ҳеч ким бўлмаган, фақат навбатчилик қилаётган қуролсиз кишилар бўлган. Биласизки, бизда маҳаллий маъмурият идоралари биноларига махсус кўриқчилар қўйилмайди.

Жангарилар ҳокимият биносига яқинлашиб келиб, уни бутунлай ишғол қилган. Шу билан бирга, унга туташ бино-

ларни, темир панжара билан ўралган бутун мажмуани эгаллаб олишган. Ва кўнгилларига келган бузғунчилик ва номаъқулчиликни бошлашган.

Улар вилоят ички ишлар ва миллий хавфсизлик хизмати бошқармалари биноларига ҳужум қилганида, табиийки, бу икки бинода ўз бурчини бажараётган хизматчилар томонидан қаттиқ қаршиликка дуч келишган. Шунинг учун террорчилар бу биноларни қўлга ололмаган.

Вилоят ҳокимияти биносини ишғол қилгач, жангариларнинг асосий эътибори нимага қаратилган? Улар бино ичидаги телефонлардан фойдаланиб, Андижон шаҳрида истиқомат қилаётган ўзларининг таниш-билишлари, авваламбор, оила аъзоларини — улар қариялар бўладими ёки аёллар, ёш болалар бўладими — барчасига кўнғироқ қилиб, уларни шу ерга келишга чақирган. Жангарилар ўз яқинларини ҳокимият биноси атрофига жойлаштириб, шу тариқа ўзлари учун жонли девор ташкил қилиш мақсадини кўзлаган.

Чунки бу босқинчилар биладики, ҳарбийлар ҳеч қачон аёллар, болалар ва қарияларга қарши хуруж ёки ҳамла қилмайди, уларга шикаст етказмайди. Шунинг учун ҳам улар бино атрофида жонли девор ташкил қилганидан сўнггина телефон орқали ўзларининг ташвиқот ва тарғибот ишини бошламоқчи бўлган.

Биздаги аниқ маълумотлар шуни тасдиқлайдики, жангарилар ҳокимият биносидан туриб Қирғизистоннинг Жалолобод ва Ўш вилоятларига, ҳатто Афғонистон ҳудудига ҳам кўнғироқ қилишган. Яъни, ўзларининг жинойи қилмишларини ташкил қилишга ёрдам ва кўмак берган ҳомий ва хўжайинларига телефон қилиб, «Мана шундай воқеалар бўлди, биз ғалаба қозондик» деган мазмунда ахборот берган.

Бу кўнғироқларни бизнинг махсус хизмат вакиллари эшитган, уларни ёзиб олган ва тергов пайтида буларнинг ҳаммаси ашёвий далил сифатида албатта кўрсатилади. Бу воқеалар қандай бўлган, уларнинг тагида, негизида нималар,

қандай мақсадлар борлигини биз одамларга, жамоатчиликка етказамиз.

Жангарилар ўз ҳомий ва хўжайинларига ахборот берганидан кейин тарғибот-ташвиқотини бошлаб, ўз мавқеини мустаҳкамлашга ўтган.

Шу ўринда бир муҳим детални таъкидламоқчиман. Жиноятчилар йўл-йўлакай ўзлари учун зарур деб ҳисоблаган одамларни ушлаб, уларни гаровга олган. Дастлабки ҳисоб-китобларга кўра, гаровга олинганларнинг сони 20 кишидан кам бўлмаган. Такрор айтаман, улар ярим тунда йўлда дуч келганларнинг ҳаммасини ҳам гаровга олавермаган. Уларнинг қандай принцип бўйича одамларни гаровга олгани — бу энди иккинчи масала, буни тергов кўрсатади.

Жангарилар гаровга олинганларни ҳокимият биносига олиб кирган, уларни арқон билан боғлаб ташлаган ва деярли бир сутка давомида таҳқирлаган. Айни пайтда вилоят ҳокимияти биносини эгаллаши биланоқ, юқорида ай-

тилганидек, улар ўзларининг барча қариндош-уруғлари, хотинлари ва оила аъзоларига телефон қилишни бошлаган. Ва улар ҳали бинони деярли эгаллаб бўлмасидан туриб, уларнинг оила аъзолари — аёллар, кексалар, ёш болалар бу ерга туплана бошлаган.

Мен хорижий журналистлардан бу воқеаларнинг айнан ана шу жиҳатларини ёзиб олишни сурайман — буларнинг ҳаммаси қанчалик ваҳшийлик, инсонпарварлик меъёрларига қанчалик зид эканига эътибор беринг. Ўзингиз ўйлаб кўринг, бу ерда аёлларнинг, болалар ва кексаларнинг нима айби бор? Лекин, такрор айтаман, бино атрофида, нари борса, 300 киши — аёллар, болалар ва кексалар тўпланган, холос.

Ўша куни эрталаб тахминан соат олтиларда Андижон шаҳрида ҳукм сурган вазият шундан иборат эди. Шундай қилиб, жангарилар кечаси соат 00.30 да ўз ҳаракатларини бошлаган ва эрталаб соат олтиларга бориб ўз мақсадларига эришган — жиноятчиларни қамоқ-

хоналардан бўшатишган, вилоят маъмурияти биносини эгаллаб олишган ва ички ишлар ҳамда миллий хавфсизлик хизмати бошқармалари биноларини қуршаб олишган. Мен Андижонга етиб келганда вазият шундай эди.

Шахсан мен бу воқеалардан 12 май кечаси тахминан соат биру қирқ бешларда хабардор бўлдим. Ички ишлар вазири Зокиржон Алматов менга телефон қилиб ахборот берди. Мен ҳамроҳларим билан бирга эрталаб соат еттию уттизларда Андижонга етиб бордим.

Андижонга бориб биринчи навбатда штаб туздик. Штаб олдига вужудга келган вазиятни бартараф этиш ва гаровга олинганларни қутқариш, узоқни кўзлаган бу жиноятчи тўдалардан маҳаллий маъмурият биносини озод қилиш, шаҳар аҳолисининг тинчлиги ва осойишталигини сақлаш, хавфсизлигини ҳимоя қилиш масалаларини ҳал этиш вазифаси қуйилди.

Ўйлайманки, 400 минг аҳоли яшайдиган Андижон шаҳрига, андижонликларга бўлган ҳурмат-эҳтиромим, қалбим-

даги эзгу фикрларим ҳақида бу ўринда ортиқча гапиришнинг ҳожати йўқ. Лекин бугун мана шундай мураккаб вазиятда яна бир бор айтмоқчиман: авваламбор менинг мана шундай қадрдонларимни ҳимоя қилиш учун амалий чора-тадбирлар белгиланди.

Жангариларнинг режалари ҳақида кейинроқ маълумот бераман, чунки бу режалар улар билан мулоқот олиб борган чоғимизда аниқ бўлиб қолди.

Шундай қилиб, штаб тузилди, вилоят ҳокимияти биноси ва бошқа биноларни ўраб олиши лозим бўлган кучлар тақсимланди. Такрор айтаман, бошқа бинолар — вилоят ички ишлар, миллий хавфсизлик хизмати бошқармалари биноларини ўраб олиш ва шунингдек, портловчи моддалар бўлиши мумкин бўлган муҳим объектлар — ёқилғи қуйиш шохобчалари ва бошқа биноларни кўриқлаш бўйича зарур чора-тадбирлар кўрилди.

Кечаси жангарилар ўтган кўчаларда ёқиб юборилган ўнлаб автомобиллар,

юк машиналари ва бошқа нарсалар уюлиб ётарди. Ҳокимият биноси ёнида кесишадиган учта кўча ҳам ёқиб юборилган енгил автомобиллар билан тўсилган, бу ерга киришга йўл қўймаслик учун барча чоралар кўрилган эди. Маълумки, ҳокимият биносининг ёнида етти қаватли иморат бор. Ана шу иморатнинг томига, шунингдек, ҳокимият биноси мажмуи таркибига кирадиган бошқа биноларнинг тепасига жангарилар томонидан қўйилган беш-олтита снайпер ўрнашиб олган эди. Афтидан, жиноятчилар бу ёвузликларга жуда қаттиқ тайёрланган эди.

Иккинчи қилган ишимиз шу бўлдики, мен вилоят ҳокимидан, шаҳар ва вилоят жамоатчилиги вакилларини тўпланглар, улар билан гаплашмоқчиман, деб илтимос қилдим. Аввало маҳаллалар раҳбарлари билан учраштирсангиз, мен биринчи галда улар билан маслаҳатлашмоқчиман, дедим. Улар билан мавжуд вазият бўйича фикр алмашиб, ундан кейин тегишли чора-тадбир-

ларни белгилаш ва амалга оширишга киришишни маъқул топдим.

Мен бу масалага алоҳида урғу бериб айтмоқчиман: аҳолининг орзу-ниятлари ва кайфиятини, воқеаларга муносабатини билмасдан туриб, қандай чора-тадбир кўришимиз мумкин эди? Муқаддас Андижон заминиде яшайдиган одамларнинг, аввало кайвонилар, маҳалла оқсоқоллари, қариялар ва фахрийларнинг фикрини билмасдан туриб, уларнинг ёрдамига суянмасдан туриб, минглаб аскарларни Андижонга олиб келганда ҳам ҳеч нарсага эришиб бўлмаслиги аниқ эди.

Мен учун энг муҳими — Андижон фалларининг бу хунук ва нохуш воқеаларга қандай қараётгани, уларнинг фикри ва муносабатини билишдан иборат эди. Уларнинг фикри ва муносабатига таяниб-суяниб, шундан кейингина бирон-бир чора-тадбир кўриш мумкин эди.

Қарияларга, маҳалла оқсоқолларига ҳам айтдим: мана, мен келдим Андижонга, ҳаммасини албатта ҳал қиламиз.

Мен нима учун келдим? Одамларни ҳимоя қилиш, уларнинг жонини сақлаш, ҳаётини асраш учун келдим. Авваламбор, бизнинг таянчимиз ва суянчимиз, ишончимиз бўлган ёшларимизнинг ҳаётини сақлаш, уларнинг жони шикаст топмаслиги учун келдим, деб уларни хотиржамликка чақирдим.

Бу ишларни қилмасдан туриб, бирор-бир қарорга келиш, бирор топшириқ бериш албатта номаъқул эди. Вилоят ва шаҳар жамоатчилиги вакиллари билан гаплашиб, уларнинг фикрини билгандан кейин штаб аъзоларини тўплаб, аввало ҳокимият биносига ўрнашиб олган жангариларнинг раҳбарларини қидирдик. Уларнинг ҳаммасида қўл телефонлари бор эди. Бу телефонларнинг рақамларини аниқлаш анча-мунча вақтимизни олди, лекин қанчалик қийин бўлмади, аниқладик.

Телефон орқали жангарилардан уларнинг орасида номига бўлса ҳам, мен бу сўзни таъкидлаб айтмоқчиман, номига бўлса ҳам бу тўданинг бирон-бир бош-

лиғи ёки етакчиси бор-йўқлигини сўрадик. Шундан кейин улар билан мулоқотга киришдик. Такрор айтаман, улар билан мулоқотга киришдик.

Биз томонимиздан мулоқот олиб борган одамлар ҳақида ҳам гапиришим мумкин. Бу жуда ҳам оғир, жуда ҳам мураккаб вазифани ички ишлар вазири Зокиржон Алматов ва вилоят ҳокими Сайдулла Бегалиевга топширдик. Албатта, бошқа одамлар ҳам бу ишга жалб этилди, лекин асосан ана шу икки киши мулоқот олиб борди.

Мулоқот чоғида жангарилар олдига қўйган бизнинг асосий шарт ва саволларимиз нималардан иборат бўлди?

Мен Алматовга биринчи навбатда шуни уқтириб айтдим: уларга етказингларки, қилғиликни қилдингиз, ҳеч нарса демасдан дарвоза олдига келиб, бегуноҳ одамларни отиб ташладингиз. Нима учун бундай ишларни қилганингизни ҳалок бўлганлар энди сизлардан охиратда сўрайди. Ўлганларнинг ҳам болалари бор, уларнинг ҳам бу ҳаётда орзу-ҳавас-

лари мўл эди. Ҳаётдан бевақт кўз юмишни ким хоҳлайди? Бу дунёда Оллоҳ бизларни нима учун яратган? Бола ўстириш, келажакда ўзимиздан яхши из қолдириш, худонинг буюрганини бажариш учун яратган. Бизнинг инсоний бурчимиз ана шу ишларни қилишдан иборат.

Менимча, охиратни ўйламаган инсон виждонан ҳаёт кечиролмайди. Охиратни ўйлаган, охиратдан кўрққан одамгина бунақанги мудҳиш ишларга ҳеч қачон қўл урмайди. Бир одамни ўлдириш, кимнидир сағир ва етим, кимнидир бева қолдириш — бу инсоннинг ақлига сиғадиган ишми?

Хуллас, жангариларга қаратилган гап шундай бўлди — бўлгани бўлди, қилганингизни қилиб бўлдинглар, лекин сизларга қўядиган қаттиқ талабимиз, шартимиз, керак бўлса, таклифимиз шу: хоҳласангиз, қуролни топширинглар, хоҳламасангиз, қуролни топширмасдан — мана, сизларга 3-4 та автобус — уларга ўтириб истаган жойингизга боринглар, бошингиздан бир тола ҳам со-

чингиз тушмайди, ҳеч ким сизларга тегмайди. Такрор айтаман, ҳеч ким сизларга тегмайди, дедик.

Албатта, содир бўлган воқеалар бўйича тегишли тергов-суриштирув ишларини олиб борамиз, агар сизлар ҳақ бўлсангиз — ҳақлигингизни тасдиқлаймиз, айбдорларга эса қонуний чора кўрамиз. Лекин билиб қўйинглар, Президентнинг ваъдаси — ваъда, шартимизни бажарсангиз, сизларга ҳеч ким тегмайди. Шу шартга кўнинглар, бошқа иложингиз йўқ. Чунки давлат билан қандай курашасиз? Бизнинг қўлимизда катта куч бор. Агар бу кучни жалб қилсак, сизлардан нима қолади? Шунини билингларки, қурол ишлатадиган бўлсак, ҳарбий ҳаракатлар бошланадиган бўлса, кейин уни тўхта-тиб бўлмайди, деб таъкидладик.

Ҳокимият биниси томонда жангарилар қўлида қурол ва автомат билан турган, томнинг тепасида уларнинг снайперлари ўтирган мана шундай вазиятда мен уларга қарата айтдим: сизлар билан ҳали ҳеч ким қурол орқали гаплашгани

йўқ. Сизлар билан мулоқот олиб бораётганда биронта ҳарбий сизлар турган бинога бир километр ҳам яқин келгани йўқ.

Мен ҳуқуқ-тартибот идоралари ходимлари ва ҳарбийларга бу бинога яқин борманглар, деб топшириқ бердим. Умуман, ҳуқуқ-тартибот идоралари ходимлари ва биз сафарбар этган қўшимча кучлар вилоят ҳокимияти биноси мажмуига 13 май куни кечқурун соат олтигача яқин бормади. Такрор айтаман, биронта ҳарбий хизматчи вилоят ҳокимияти биносига яқин бормади. “Нима учун?” деб сўрашингиз мумкин. Музокаралар олиб бориш учун имкон яратиш мақсадида шундай қилдик. Бу шахсан менинг топширигим эди. Яна айтаман, тинч музокаралар олиб бориш, ҳокимият биносига ўрнашиб олганларни кўрқитмаслик, жуда бўлмаса, уларнинг ишончини қозониш учун шундай қилиш керак, деган фикрда шу тахлит иш тутдик.

Бизнинг гапларимиз етказилганидан сўнг уларнинг бошлиғи З.Алматовга те-

лефон қилиб, бўпти, мен ҳозир жамоа билан маслаҳатлашаман, деди. Биз, хўп, маслаҳатлашинг, дедик. Ярим соатдан кейин у яна телефон қилиб, сизлар қўлга олган 6 та одамимиз бор, шуларни олиб келиб, бизга топширсангиз бўлди, шартларингизни бажарамиз, бизнинг ҳам гапимиз битта, деди. Шу билан ўзини мард қилиб кўрсатмоқчи бўлди.

Уларнинг бу шартини менга айтишганда, хўп, ҳеч қандай гап йўқ, улар сўраётган одамларни олиб бориб беринглар, дедим. Ҳозирча шартини бажарайлик-чи, кейин кўрамиз уларнинг қандай одамлигини, ҳамма сўроқ-суриштирув кейин бўлади, уларнинг ота-онаси ким, нима мақсадда жангарилар сафига кўшилди ва ҳоказо — ҳаммасининг тагига етиб борамиз, деб улар айтган шартга рози бўлдик.

Аммо, жангарилар сўраган одамларни олиб келиб топширмоқчи бўлган пайтимизда, у томондан яна телефон бўлди. Уларнинг бошлиғи, йўқ, бизнинг яна бошқа талабимиз бор, деган гапни

айтди. Хўш, қандай талаб экан, деб сўрадик. Ҳозир қамоқда ўтирган бизнинг та- рафдорларимиз, дедими, доҳийларимиз, дедими, биттасининг исм-фамилияси Ақром Йўлдошев экан, яна икки-учта- сининг номини айтиб, уларнинг ҳам барчасини шу ерга олиб келишимизни талаб қилди. Бизлар шу ерда ўтирамыз, мана, қўлимизда қурол бор, ҳеч кимни бу бинога яқинлаштирмаймиз, айтган одамларимизни олиб келиб бизга топ- ширасиз, деб яна шарт қўйди.

Хўп, ундан кейин нима бўлади, де- дик биз. Ундан кейин яна гаплашамиз, деди уларнинг бошлиғи. З.Алматов улар- дан, хўп, шу охириги талабми, деб сўра- ди. У ёғини яна кўрамыз, деди жангари- ларнинг етакчиси.

Штаб аъзолари билан яна кенгашдик. З.Алматов ахборот берди. Орамизда баъ- зилар, майли, уларни олиб келиб топ- ширайлик, икки-учтасини озод қилсак, нима бўлибди, деган фикрларни ҳам билдирди. Аммо соғлом фикрловчи одамлар айтдики, хўп, уларни топшир-

дик ҳам дейлик, лекин бунинг оқибати нима бўлади? Тинч ҳаётимизга тажовуз этиб, юртга хиёнат қилиб, бегуноҳ одамларни ўлдирганлар билан муроса қилиб бўладими? Ахир, ўлган ҳарбийлар ким? Ўзимизнинг болаларимиз-ку! Бир йилга хизматга чақирилган ёки шартнома асосида хизмат қилаётган ўзбек боласи, қора кўзлар-ку. Ўлдирилганлар ҳаммаси ўзимизнинг миллатимиз фарзандлари-ку.

Биз жангариларнинг талабини бажариб, самолётда Навоийдан, Тошкентдан ва бошқа жойлардан улар сўраган одамларни олиб келиб қулига топширсак, эртага улар яна бошқа, бундан каттароқ талаб қўймайдими? Бундай муроса эртага қандай оқибатларга олиб келади? Авваламбор, булар ҳаммаси, биз ғалаба қозондик, деб дунёга жар солади-ку!

Бу ишимиз бошқалар учун қандай ўрнатилган, ибрат бўлади? Эртага Ўзбекистоннинг қайси қишлоқ, туман ёки шаҳрида қайси болалар боғчаси, қайси мактаб ёки касалхона улар томонидан

ишғол қилинади? Агар 1995 йил 13-14 июнда Ставрополь ўлкасининг Будённовск шаҳрида чечен жангарилари томонидан амалга оширилган воқеаларни инобатга оладиган бўлсак, бундай воқеалар юз бермаслигини ким инкор эта олади? Бу жангарилар ҳам эртага қайси аёл ёки чақалоқни ўз олдига жонли девор қилиб, яна қандай янги талаблар қўяди? Уларнинг талаби сиёсий талабга айланиб кетмоқда-ку! Қўйиб берса, улар Ўзбекистонни ислом республикаси деб эълон қилиш, конституциявий тузум қоидаларидан воз кечиш талабларини қўйишгача ҳам боради. Буни мутлақо истисно қилиб бўлмайди. Агар бу жангариларнинг жони ўзига азиз бўлса, бошқаларнинг жони ҳам ўзи учун, яқинлари учун азиз.

Бундай ён беришларга дунёдаги ҳеч қайси давлат йўл қўймайди. Буни сизлар жуда яхши биласизлар. Жиноятчилар томонидан қўйилган сиёсий шарт ва талаблар биз томонимиздан ҳеч қачон

қабул қилинмаган ва қабул қилинмай-
ди ҳам.

Юқорида айтилганидек, биз уларнинг телефонда гаплашган барча гапларини махсус асбоблар орқали эшитганимиз сари уларнинг ёвуз ниятлари янада кўпроқ ошкор бўла бошлади.

Масалан, жангариларнинг бошлиғи телефонда ўз ўғли билан тахминан шу мазмунда гаплашди: бўлди, иш пишди. Булар ўзини орқага ташлади, бизнинг шартимизга кўнди, халқни кўтар, майдонга чиқар, тушунарлими? Яъни, ҳали иш пишмасдан туриб, келишувни амалга оширмасдан туриб, телефонда халқни кўтар, дейишни бошлади. Одамларни майдонга чиқар, улар ҳозир раҳбарларимизни озод қилиб, самолётда олиб келади, кейин яна гаплашамиз, фақат халқ майдонга чиқсин, деб кўрсатма берди.

Бу гапларни эшитиб, албатта, биз ўз хулосамизни чиқардик. Бир соатча маслаҳатлашгандан сўнг телефонда айтдик: бизда ахборот етарли, сизлар чучварани

хом санабсизлар, бунақа ўйинлар кетмайди, сизларга биз холисона таклиф бердикки, ўз жонингизни сақламоқчи бўлсангиз, тўрт томонингиз қибла, хоҳлаган жойингизга бораверинг, деб. Лекин бунақа сиёсий ўйинларни ташкил қилиш, бошқаларни камситиш, ҳокимият одамларининг ақли йўғ-у, улар нима десак, айтганимизни қилавереди ва охир-оқибатда мақсадимизга эришамиз, деб ўйлаётган бўлсангиз, тушингизни сувга айтинг. Биз ҳам энди керакли чорани кўрамиз, дедик.

Сизлар Ўзбекистонда қандайдир халифалик тузиш ва давлатни Конституция орқали эмас, шариат қонунлари асосида бошқариш, гўёки Афғонистон, Покистон, Қирғизистон, Тожикистон каби мамлакатлардан таркиб топган халифаликка бизнинг юртимизни ҳам киритишдек ғаразли ниятларни кўзлаб юрган бўлсангиз, бизнинг ҳам ақлимиз бор. Бизларни ким сайлаган — халқ сайлаган. Сизларнинг сонингиз юз нафардан ошиқроқ бўлса, бизларга миллион-

миллион одамлар овоз берган. Биз ана шу одамларнинг ишончи, хоҳиш-иродаси ва ваколатига ҳар томонлама суяниб давлатни бошқармоқдамиз. Сизлар хомхаёлда юрибсизлар, вақт борида қайтинглар бу нотўғри йўлдан, деб айтдик.

Бир соатдан кейин, кундузи соат бирларга яқин телефон бўлиб, йўқ, бизнинг одамлар кўнмаяпти, дейишди. Биз уларга қарата шундай дедик: агар кўнмаса, сизларга яна икки-уч соат муҳлат. Лекин, билиб қўйинглар, бошқа имконият берилмайди. Агар биз билдирган таклифни, яъни тўрт томонингиз қибла, хоҳлаган жойингизга боринглар, аммо ҳокимият биносини бўшатинглар, қуролларни топширинглар, уйларингизга қайтинглар, деган таклифни қабул қилсангиз, ҳаммаси жой-жойида бўлади, ортиқча қон тўкилмайди, яна бир марта айтамыз, сочингиздан бир толаси ҳам тушмайди, бирортангизга ҳам тегмаймиз.

Тепамизда худо бор, мен бу гапларни холисона айтяпман. Агар шу таклиф-

ларни қабул қилишса, ҳеч нарса бўлмасди. Ҳаммаси қуролни топширса, жой-жойига бориб ётарди. Кейин қонун асосида тергов ва сўроқ бўларди, ким қаерда хато қилгани, қонунни бузгани, хуллас, бу воқеаларнинг сабаблари аниқланарди. Мен “кечирдим”, деганим йўқ. Мен фақат, сизларга ҳеч ким тегмайди, деб ваъда бердим.

Уларга, агар сизларнинг қандайдир қонуний талабларингиз бўлса, дейлик. Андижон шаҳрида «Ҳизб-ут-тахрир» гояларини тарқатиб юрган бир нечта ақидапарастни суд қилишаётганидан норози бўлсангиз, биз уларнинг ҳаммасининг тубига етишга тайёرمىз, деб айтдик. Агарки қаердадир қонун бузилган бўлса, кимнидир қаердадир ноқонуний ҳибсга олишган булса, бу масалаларни ҳам кўриб чиқамиз, дедик.

Мен қатъий баён қилмоқчиман: уларга, қурол-яроғларни топширинглар, сизларга ҳеч ким тегмайди, бу ишларни қонунда белгиланган тартибда ҳал қиламиз, сизларнинг ҳаётингиз ўзингиздан

бошқа ҳеч кимга керак эмас, ҳукумат мавжуд қурбонларга қўшимча яна янги қурбонлар бўлишидан асло манфаатдор эмас, деган таклиф бир неча марта ай-тилди.

Такрор ва такрор айтаман: кеч соат олтигача ҳукумат кучларидан ҳеч ким бинога яқин ҳам боргани йўқ. Тахминан кечки соат олтиларда охирги телефон бўлиб, булар кўнмаяпти, дейишди. Шундан кейин ҳарбийларимиз ҳокимият биноси атрофини ўраб олишни бошлади. Ҳарбий кучлар бу ишни олти яримларда тугаллади, шу вақт давомида битта вертолёт тепада айланиб юрди. Бино томига ўрнашиб олган уларнинг снайперлари шу тариқа огоҳлантирилди: мабодо ўқ узадиган бўлсанг, билиб қўйгинки, сени ҳам тепадан туриб бир зумда йўқ қилиш мумкин.

Лекин воқеалар ривожини шундай бўлдики, улар соат етти ярим-саккизларда ҳарбийларнинг келишини сезиб, олдинроқ ҳаракат бошлаб, бинонинг асосий эшикларидан уч гуруҳ бўлиб

чиққан ҳолда, шаҳар ташқарисини кўзлаб уч томонга қараб қочишни бошлади. Албатта, шу заҳотиёқ уларнинг орқасидан қувиш бошланди. Улар балки ўзининг олдиндан тайёрлаб қўйган жойига, узоқ-яқин паноҳларини кўзлаб, авваламбор, Қирғизистон томонга қоча бошлади. Ҳарбийлар, милиция ходимлари билан биргаликда ҳаммаси бўлиб, қанча одам ўлганини ҳозирча аниқ айтилмайман. Бизнинг ҳисоб-китобларимиз бўйича, ҳуқуқ-тартибот ходимлари томонидан, бегуноҳ одамларни ҳам ҳисобга олсак, 10 нафардан кўпроқ одам қурбон бўлди, улар томондан берилган талафот анча кўп. Икки томондан қарийб 100 киши ярадор бўлган.

Кечаси жиноятчиларни охиригача тутишнинг имкони бўлмади. Уларни таъқиб қилиш тунги соат ўн бирларда тўхта-тилди. Эрталаб бу жараён яна давом этди.

Улар тун бўйи Андижон вилояти ҳудудининг ўзида ёки чегарадан ўтиб, Қирғизистоннинг Ўш ва Жалолобод

вилоятлари худудида тарқалиб кетган бўлиши мумкин.

Бугун сизларга ана шу расмий ахборотни етказмоқчи эдим. Токи халқимиз, жамоатчилигимиз, дунё аҳли бу воқеалардан бохабар бўлсин.

Мен бу ерда баён этган гаплар фақат фактлардан иборат. Мен қуруқ фактларнинг ўзидан бошқа ҳеч нарса айтганим йўқ. Эътибор бердингизми, мен шу пайтгача бўлиб ўтган воқеаларни умуман шарҳлаганим йўқ.

Энди ижозатингиз билан шу воқеалар бўйича қисқача шарҳ бериб, ўз хулосаларимни баён қилмоқчиман.

Ақидапараст ва жангариларнинг асл мақсадлари, биринчидан, қулай вазиятдан фойдаланиш бўлган. Андижонда содир этилган фожиали воқеаларда кейинги йилларда ва айниқса сўнгги пайтда Қирғизистонда бўлиб ўтган воқеаларнинг барчасини айнан такрорлашга бўлган уринишни кўриш қийин эмас. Бошқача айтганда, жангарилар Қирғизистоннинг Ўш ва Жалолобод шаҳрида рўй берган

воқеалардан фойдаланиб, бундай ёвузликларни Ўзбекистоннинг энг гўзал маскани бўлмиш Андижонда такрорлашни ният қилган. Бунинг учун улар чуқур ва узоқ тайёргарлик кўрган. Бу — менинг биринчи хулосам.

Мен ўз чиқишларимда кўп марта таъкидлаган фикримни яна бир бор айтмоқчиман — бирор-бир давлат ёки ҳудуддаги нотинч вазият, қарама-қаршилик, қозондек қайнаб ётган можаролар, фуқаролар уруши ёки барқарорликнинг бузилиши билан боғлиқ шунга ўхшаш ҳодисалар ҳеч қачон шу ҳудуд чегарасида узоқ вақт сақланиб қолмайди ва уларнинг чегаралардан ошиб, кўшни давлатлар ҳудудига тарқалиб кетиши табиий ҳол. Бугун буни ҳеч кимга исботлаб ўтиришнинг ҳожати йўқ, ҳаётнинг ўзи шуни яққол тасдиқламоқда. Буни Афғонистон ва Қирғизистон мисолида кўриш мумкин. Бу мамлакатларда юз берган воқеаларнинг таъсири ҳали-бери барҳам топгани йўқ.

Қирғизистондаги воқеаларни оладиган бўлсак, мен уларнинг сабаблари ва

пайдо бўлишининг асосий омиллари ҳақида батафсил гапириб ўтирмайман. Фақат Қирғизистонда аҳолининг норозилиги — қаршилик кўрсатиш салоҳияти деб аталадиган жараён жуда узоқ вақтдан буён тўпланиб келганини таъкидламоқчиман. Бу норозилик ҳукуматнинг ва шахсан мамлакат Президенти-нинг халқнинг талаб ва эҳтиёжларига мутлақо бепарволиги билан қўшилиб кетди.

Албатта, мен бугунги кунда қирғиз ва хориж матбуотида ёзилаётган коррупция ва бошқа нарсалар ҳақидаги гапларни такрорлаб ўтирмайман. Бу — бошқа масала.

Иккинчидан, бу қора гуруҳлар, Қирғизистонда бўлгани каби, Ўзбекистонда ҳам маҳаллий ва марказий ҳокимият заифлигини кўрсатади, деб хом ўйлашган ва онги заҳарланган ёшларни эргаштириб, ёвуз ҳаракатларни бошлашган.

Маълумки, Қирғизистондаги воқеаларнинг келиб чиқишига сабаб бўлган иккинчи омил — бу ҳокимиятнинг заиф-

лиги, унинг мутлақо фаолиятсиз бўлиб қолишидан иборат эди. Ва буларнинг барчаси муқаррар равишда норозиликларга олиб келиши табиий эди.

Бу худди физикадаги қонуниятларга ўхшайди: қозонда буғ тўпланиб қолади ва ташқарига қараб интилади. Агар бу буғнинг йўли очиб берилмаса, бутун қозон ёрилиб, портлаб кетиши мумкин. Бошқача натижа бўлмайди. Шунинг учун Қирғизистон воқеаларининг барчаси, таъбир жоиз бўлса, мантиқий боғлиқлик нуқтаи назаридан тўлиқ тушунарли эди. Такрор айтаман, сабаб ва оқибатнинг мантиқий боғлиқлиги нуқтаи назаридан тўлиқ тушунарли эди.

Одатда бундай вазиятларда ташқи сабаблар деб аталадиган омиллар ҳақида кўп гапирилади. Мен шу муносабат билан Грузия ва Украинага нисбатан неча бор айтган гапимни яна бир марта такрорламоқчиман: вазиятга ташқаридан араланиш деб аталадиган омиллар дастлабки иккита сабаб иш бергандагина самарали бўлиши мумкин. Уларнинг

биринчиси, юқорида айтганимдек, бу — аҳолининг норозилиги, унинг ижтимоий ҳақ-ҳуқуқлардан маҳрум бўлиши, одамларнинг чорасиз қолиши. Иккинчиси — ҳукумат томонидан халқнинг аҳолини англаш, ҳаммага тушунарли бўлган сиёсатнинг йўқлиги, фақат ваъда бериш билан шуғулланиб, амалда деярли ҳеч нарса қилинмаслиги, энг ёмони — унинг коррупция ботқоғига ботиб қолиши.

Ҳар қандай мамлакат раҳбарияти ислоҳотларни амалга оширар экан, аҳолида озгина бўлса-да, умид учқуни пайдо бўлиши учун қўлидан келган ҳамма ишни қилиши керак. Агар одамлар буни ҳис қиладиган бўлса, унда «қозондаги буғ» ташқарига чиқа бошлайди ва ижтимоий норозиликлар содир бўлмайди. Бордию аксинча бўлса, унда вужудга келган шароитдан юқорида зикр этилган ташқи кучлар ўз манфаатлари йўлида фойдаланиб қоладиган, «тўпланиб қолган буғ»нинг кучи — одамларнинг норозилигини ўзларига керакли томон-

га буриб юборадиган, етакчи бўлишга, эртага вазиятни назорат қилишга қодир бўлган ва табиийки, янги ҳукумат таркибига кирадиган кишиларни топиш талаб этиладиган вазият содир бўлади. Айтиш мумкинки, элитани, мамлакат етакчиларини алмаштириш зарурати туғилади. Эскилар кетади, уларнинг ўрнига янгилари келади.

Бундай «саҳна безаклари»ни алмаштириш жараёнида ташқи кучлар ўта фаол иштирок этади. Бу кучлар узоқ вақт давомида бу ишда ўзларига маъқул етакчиларни тайёрлайди ва уларнинг бошини силайди.

Шуни таъкидлаш керакки, ҳар қайси давлат, ҳар қайси мамлакат бундай воқеаларни алоҳида ўз бошидан ўтказди. Ва мен бугун Грузия, Украина ва Қирғизистондаги воқеаларни ягона занжирга боғлаш мутлақо ноўрин, деб ҳисоблайман. Ҳар бир давлатнинг ўз тарихи бор, ўзига хос шарт-шароити бор. Шунинг учун ҳам айрим воқеаларни «атиргул рангли инқилоб», бошқасини — «апель-

син рангли инқилоб», учинчисини — «лоларанг инқилоб» деб аташга бўлган уринишлар мутлақо самарасиздир. Буларнинг барчаси, таъбир жоиз бўлса, мутлақо бошқа-бошқа бўлган воқеаларни қандайдир бирлаштиришга қаратилган зўрма-зўраки, беҳуда уринишдир.

Албатта, улар ўртасида қандайдир умумий боғлиқликлар ҳам бор, лекин яна такрорлайман, ҳар қайси мамлакатдаги воқеалар унинг ўзида мавжуд бўлган шарт-шароит ва вазиятдан келиб чиққан ҳолда содир бўлади. Бу мамлакатлардаги ҳар бир халқнинг турмуш тарзи бир-биридан мутлақо фарқ қилади. Ва «рангли инқилоблар» деб аталадиган бу воқеаларга олиб келган сабаблар ҳам мутлақо бир-бирига ўхшамайди.

Қирғизистондаги вазият билан мен узоқ вақтдан буён яхши танишман, уни Грузия ва Украинадаги шароит билан қиёслай оламан. Қирғизистондаги воқеаларни «лоларанг инқилоб» деб қанча гапиришмасин, Украинадаги воқеаларни эса «апельсин ранг инқилоб» деб қандай

жар солишмасин, буларнинг барчаси куруқ сўздан бошқа нарса эмас ва фақат шу маънодагина бу икки мамлакатдаги воқеалар ўхшаш бўлиши мумкин.

Кези келганда яна бир бор айтмоқчиман: мен ҳар қандай инқилобларга қаршиман, мен — тадрижий тараққиёт тарафдориман. Яъни, барча воқеалар мавжуд объектив қонуниятлар асосида ривожланиши керак. Кимдир оғизда бу қонуниятларни инкор этиши мумкин. Аммо шулар ҳам «объектив реаллик мавжуд, объектив қонуниятлар бор» деган ҳақиқатни тан олишса керак. Агарда кимдир ижтимоий тараққиётнинг навбатдаги босқичини босиб ўтмасдан, ундан кейинги босқичга, айтайлик, қулдорлик тузумидан бирданига ривожланган капитализм тузумига ўтиб кетиш мумкин, деб ўйласа, қаттиқ адашади. Шундай экан, ўзингиз ўйлаб кўринг, қандай қилиб патриархал ва қариндош-уруғчилик муносабатлари устун бўлган, боз устига, уруғ-аймоқчилик манфаатлари ҳал қилувчи омил бўлган феодал жа-

миятдан бир сакраб, демократик давлатда пайдо бўлиш мумкин?

Қирғизистонни оладиган бўлсак, бу ерда айнан шундай ҳолат мавжуд — бир уруғ бошқаси билан давлатнинг ёғли луқмаси учун кураш олиб боради. Шундай вазиятда инқилоб ҳақида қандай гап бўлиши мумкин? Қайси томондан қараманг, қариндош-уруғчилик муносабатлари — бу барибир феодал тузумга хос белги-аломатлардир. Ана шундай босқичдан, керак бўлса, тартибдан бошқа бир тузумга, ривожланган демократия, борингки, ўтиш даври демократияси деб аталадиган тартибга қандай қилиб бирданига сакраб ўтиш мумкин?

Учинчидан, Андижондаги жангариларнинг орасида кўшни давлатлардан келганлар ҳам бор эди. Уларнинг шахси ҳақида яна кўшимча ахборот берамиз. Бу масала бугун аниқланмоқда. Айтмоқчиманки, четдан ёрдам бўлмаса, ҳомийлари моддий кўмак кўрсатмаса, улар ҳеч қачон бундай чуқур тайёргарлик кўролмасди, умуман, бундай жиноятни қилол-

масди. Бу — табиий ҳол. Бундай дейишга барча асосларимиз бор.

Мен бу мавзунини давом эттирмоқчи эмасман, фақат бир нарсани айтмоқчиман: бу воқеаларга ҳозирги пайтда кўп гапирилаётган четдан аралашувлар ҳам бўлган, албатта. Лекин, такрор айтаманки, агар мамлакатда давлат ва аҳоли ўртасида ҳамжиҳатлик бўлса, бундай аралашувлардан ҳеч нарса чиқмайди. Агар ҳукумат одамларнинг кайфияти, уларнинг орзу-интилишларини ҳис қилиб турса, халқ бугун нимани хоҳлаётгани ва эртанги кунга қандай режалар билан яшаётганини, қандай қарорлар халққа ёқиши ва унинг томонидан қўллаб-қувватланиши, қандай қарорлар эса аҳоли тарафидан рад этилишини билса, бир сўз билан айтганда, агар давлат билан халқ бир-бирини тушунса, бундай мамлакатда ҳар қандай ташқи таъсир ва аралашувлар ҳам ҳеч нарса қилолмайди.

Ана шу айтилганларнинг барчасини яқунлаб, хулоса қилганда, Андижон шаҳрида бўлиб ўтган воқеаларга кўпгина

омиллар сабаб бўлган, деб ҳисоблаш мумкин. Бу ўринда бир омилни иккинчисидан ажратиб бўлмайди. Уларнинг ҳаммасини биргаликда олиб қараш, ҳар бир омилнинг таъсирини ҳисобга олиш лозим. Шундагина яхлит бир манзара ҳосил бўлиб, ҳаммаси тушунарли бўлади.

Агарки, носоғлом вазият юзага келиб, турли унсурлар ундан фойдаланиб қолишни кўзласа, тийиқсиз оломон кўча ва майдонларга чиқиб, ҳамма ёқни тартибсизлик ва бошбошдоқлик эгаллай бошласа, одамлар ақл-хушини йўқотиб, ваҳший тўдага айланса, бу ўта хатарли оқибатларга олиб келиши мумкин. Бундай ҳолатда деярли ҳеч ким ана шу тўдани бошқаришга қодир бўлмай қолади. Аксинча, тўданинг ўзи одамларни қандай бошқариш бўйича ўз ҳукмини ўтказиб бошлайди. Бундай ҳолатда айрим кимсалар, баъзи кучлар оломонга ортиқча эрк бериб, аввалдан ўз олдига қўйган мақсадларига эришиш учун ана шундай воқеалар тўлқини узра кўтарилиб, обрў топишга ҳаракат қилади.

Қирғизистон пойтахти Бишкек шаҳрида 24 март куни содир бўлган воқеалар моҳият эътибори билан шуни кўрсатдики, улар ҳукумат учун ҳам, мухолифат учун ҳам, бу воқеаларни четдан диққат билан кузатиб юрганлар учун ҳам мутлақо кутилмаган ҳол бўлди. Яъни, бу воқеаларнинг фақат қирғизларга хос намунасини амалга оширишни жуда-жуда истаб турган четдаги кимсалар уларни ўзлари хоҳлаган ўзанга солиб юборишга ҳам улгурмай қолди, вазият уларнинг мўлжалидан кўра бошқачароқ бўлиб чиқди. Воқеалар шу қадар тез юз берганки, бу жараён уларнинг барча режаларини остин-устун қилган ва назоратдан чиқиб кетган.

Бу — бош қотириб кўришга арзийдиган, жиддий масала.

Шунинг учун буларнинг ҳаммасини бизнинг шароитга олиб келиб боғлайдиган бўлсак, шундай хулоса чиқариш мумкин: одамларни гиж-гижлаб кўчага чиқариш, сўнгра оломоннинг содда ва гўллигидан фойдаланиш ва шу орқали

бутун жараённи бошқариш — Андижонда юз берган воқеаларнинг моҳияти шундан иборат.

Айнан шу нуқтаи назардан қараганда, Андижон воқеалари ўз-ўзидан бирданига содир бўлгани йўқ. Бугун бизда бу воқеаларга тайёргарлик кўриш учун унинг ташкилотчиларига камида уч-олти ой вақт керак бўлганини тасдиқлайдиган маълумотлар бор. Андижон кўчаларида содир этилган бузғунчиликлар, айниқса, ҳокимият биносини эгаллаш пайтидаги ҳаракатлар ўзаро мувофиқлаштирилган ҳолда амалга оширилгани шундан далолат берадики, бу воқеаларнинг ҳаммаси олдиндан қаерлардадир пухта режалаштирилган, майда-чуйда деталларигача ҳисоб-китоб қилинган ва кўзда тутилган.

Бу воқеаларнинг ҳаммасини ташкил этганлар қандай мақсадни кўзлаган? Ва улар кимлар? Улар қандай оқим ва кучларнинг вакиллари? Биздаги маълумотларга таянган ҳолда, бу воқеаларни уюштирганлар “Ҳизб-ут- таҳрир” оқимлари-

дан бири эканини айтмоқчиман. Бу ишларни ташкил қилиб, кейин ҳокимият биносида ўзича кенгаш ўтказган бу тўданинг барча бошлиқлари кимлигини ҳам бугун биз биламиз. Уларнинг ҳаммаси “Ҳизб-ут-таҳрир”нинг Андижонда “акромийлар” деб аталадиган оқимига мансуб. Уларнинг ғояси, мақсад-муддаолари моҳият эътибори билан “Ҳизб-ут-таҳрир”никидан ҳеч қандай фарқ қилмайди. Уларнинг пировард мақсади ҳам барча мусулмонларни бирлаштириш ва «мусулмонлар халифалиги» деб аталмиш тузилмани ташкил қилиш. Бу халифаликда ўрта асрларга хос шариат қонунлари амал қилиши керак — мана, улар нима ни тарғиб қилмоқда. Улар ҳар қандай конституциявий тузум ва дунёвий ривожланиш йўлига тиш-тирноғи билан қарши.

Бу ақидапарастлар Андижонда террорчилик ҳаракатларини содир этаркан, нималарга умид боғлашди? Улар воқеалар Қирғизистондаги сценарий бўйича ривожланади, деб умид қилишган эди. Ўшда ва Жалолободда бўлгани син-

гари, ҳафталаб, балки ойлаб бузғунчилик билан шуғулланишмоқчи эди. Ўз вақтида Қирғизистоннинг бу вилоятларида ҳукумат деярли ҳеч нарса қилмаган, фақат воқеаларни четдан кузатиб, томоша қилиб турган эди. Жиноятчилар Ўзбекистонда ҳам маҳаллий ва марказий ҳокимият ҳеч қандай қатъият кўрсата олмайди, деб хомхаёл қилишган эди.

Тўртинчи хулоса шундан иборатки, жангарилар Андижон халқи, аҳолиси бизларни қўллаб-қувватлайди, деб ўйлашган. Уларнинг режаси оддий эди — маъмуриятни эгаллаш ва одамларни, халқни кўзғатишга чақириш.

Агар биз уларнинг шартига кўниб, қамоқда ётган етакчиларини самолётда олиб келсак, бу уларнинг режасини амалга ошириш учун кучли туртки берган бўларди. Ва 24 март куни Бишкекда майдонга чиқиб, марказий ҳокимиятни ағдариб ташлаган оломонга ўхшаш тўдани тўплашни ният қилган кишилар пайдо бўлар эди.

Аввал айтилганидек, жиноятчилар ҳокимият биносига ўрнашиб олиб, телефон орқали ташқаридаги — Андижон шаҳри ва яқин атрофдаги туманлардаги одамларни қўзғатишга тун бўйи уринишди. Ўз яқинлари ва тарафдорларини Андижондаги майдонга тўпланишга чақиришди. Аёллар ва болалар ортига беркиниб олиб, аскарларни аёллар ва болаларга қарата ўқ узишга мажбурлаш учун ҳийла-найранг ишлатишга уриниб кўришди.

Такрор айтаман, уларнинг аввалдан ишлаб чиқилган режаси бор эди ва бу режа Жалолобод ҳамда Ўшда худди шундай ҳаракатларни амалга оширганлар томонидан қўллаб-қувватлаб турилди. Сценарий ҳам айнан бир хил — тартибсизликларни Андижонда бошлаб, кейин Тошкентга қараб ҳаракат қилишмоқчи эди.

Бу жиноий тўда Ўзбекистондаги вазият мутлақо бошқача эканини, қайтариб айтаман, Қирғизистондаги вазиятдан мутлақо ўзгача эканини ҳисобга

олмаган. Одамларнинг кайфияти, халқнинг хоҳиш-иродаси Қирғизистондагидан мутлақо бошқача эканини ҳам улар эътибордан четда қолдирган. Ва шу маънода бу машъум режани тузганлар қаттиқ адашди.

Мен Грузия ва Украинадаги воқеалар ҳақида гапирмоқчи эмасман, уларни баҳолаш ўша мамлакатлардаги вазиятни яхшироқ биладиганларга ҳавола. Лекин етарлича нуфуз ва мавқега эга айрим етакчиларнинг Қирғизистон воқеаларини эркинлик ва демократияни ёйиш билан боғлашга уринишларини катта хато, деб ҳисоблайман.

Бу жараёнларни сунъий равишда чиройли шиорлар билан, эркинлик ва демократияни ёйиш назарияси билан изоҳлаб бўлмайди.

Қани, айтинг-чи, Андижондаги қуролли ҳаракатларни нима деб аташ мумкин? Ҳарбий хизматчилар ёвузларча отиб ташланса, ҳарбий қисмга кўз кўриб, қулоқ эшитмаган босқинчилик уюштирилса, ўнлаб автоматлар эгаллаб олиниб, вило-

ят ҳокимлигининг биноси ишғол қилинса, бундай воқеаларни қандай баҳолаш керак? Ахир, бу конституцион ҳокимиятни эгаллаб олишга бўлган уринишдан бошқа нарса эмас-ку? Жангарилар ҳокимият биносини эгаллаб олса, томга снайперларни чиқарса, аёллар ва болаларни жонли девор қилиб, уларнинг ортидан жирканч ишларини амалга оширса, ўзларининг қабих даъволарини илгари сурса... Қани, айтинг-чи, буларнинг барчасини нима деб аташ мумкин? Шундай йўл билан эркинлик ва демократияни ривожлантириш мумкинми?

Бешинчи хулоса шундан иборатки, жангарилар томонидан ўйланган асосий ният — шундай вазиятлардан фойдаланиб, вилоятда халқ сайлаган конституцион ҳокимиятни афдариш, халифалик деган ғирт хомхаёлдан иборат афсонавий давлатнинг бир қисмини Андижонда ташкил этиб, ҳокимиятни қўлга олишдан иборат эди.

Шунинг учун ҳам Андижондаги воқеаларни “қўзғолон” деб атаётганлар,

диний экстремистларнинг жинояткорона қилмишлари замирида эркинлик ва демократияни ёйишдек олижаноб мақсадларни кўришга уринаётганлар, юмшоқроқ қилиб айтганда, ҳақиқатдан жуда йироқдир.

Ҳозирги пайтда маълум тарихий сабаб ва шароитларга кўра демократик андозалардан ҳали узоқ бўлган мамлакатларда демократик жараёнларни сунъий равишда тезлаштириш, демократия ғояларини зўрма-зўраки қарор топтириш учун уринишлар тескари натижа бериши — бундан учинчи бир куч фойдаланиб қолиши муқаррар бўлган вазиятни келтириб чиқариши мумкин. Бу учинчи куч — радикал исломдир.

Бундай вазият қарийб 80 фоиз аҳолиси ислом динига эътиқод қиладиган Марказий Осиё ҳудудида ислом динини ниқоб қилиб олган турли тоифадаги экстремист ва ақидапарастларга жуда қўл келиши мумкин. Албатта, биз ҳам Фарб дунёси, демократия ривожланган давлатлар ҳаракат қилаётган мақсадларга

етиш учун интилишимиз керак. Лекин, ижозатингиз билан айтишим мумкин, ҳозирда демократиянинг бутун дунёда тан олинган тарафдори бўлмиш Збигнев Бжежинский ҳам демократияни экспорт ёки импорт қилиб бўлмаслигини эътироф этмоқда. Чунки бу борадаги шошқалоқлик жиддий фожиавий оқибатларга олиб келиши мумкин. Мен Збигнев Бжежинскийни ўткир ақл ва тафаккур эгаси, таъбир жоиз бўлса, кўп нарсани олдиндан кўра биладиган ва одатда тахминлари тўғри чиқадиган сиёсатчи сифатида ҳурмат қиламан. Фарбада унинг обрўси қанчалик катта эканини гапирмасам ҳам бўлади.

Шундай қилиб, бу инсон ҳам демократик жараёнларни экспорт қилиб бўлмаслиги, улар тегишли шарт-шароитнинг етилиши ва инсон тафаккурининг ўзгаришига мувофиқ тарзда тадрижий йўл билан рўй бериши кераклигини айтмоқда.

Демократик жараёнларнинг қонуний ривожланишини, одамларнинг демок-

ратик фикрлаш даражасининг ўсиб боришини ҳеч қайси президент, ҳеч қайси етакчи тўхтата олмайди. Агарда кимдаким бунга тўсқинлик қилмоқчи бўлса, уни йўлдан олиб ташлашади, вассалом. Бу — объектив жараён.

Мен айрим журналистларга «бу мамлакатда фалончи қулади, у ерда фалончи кетди, энди кимнинг навбати экан?» қабилидаги сўзлардан тийилишни маслаҳат берган бўлардим.

Бугун бизнинг минтақамизда мавжуд вазиятга бу қадар ҳурматсизлик ва сурбетлик билан ёндашиш мумкин эмас, ахир. Бу — инобатга олишимиз, ҳисоблашимиз зарур бўлган воқелик. Мен ўз йўлини ўзи танлаш ҳуқуқига эга бўлган, аллақачон демократик тараққиёт йўлига ўта бошлаган халқни ҳурмат қилишингизни истайман. Биз ўз олдимизга улуг ва эзгу мақсадларни қўйганмиз. Агар бизнинг энг асосий ютуғимиз ҳақида сўраса, энг катта ютуғимиз — бу ўтган асрнинг тўқсонинчи йилларидаги одамлардан кескин фарқ қиладиган янги инсонни

тарбиялашга эришганимиздир, деб жавоб берган бўлардим. Бу янги инсоннинг фикрлаш даражаси бутунлай бошқача. Шу сабабдан унга беписанд муносабатда бўлиш мумкин эмас.

Минг афсуски, фожиа натижасида бегуноҳ одамлар, ўн гулидан бир гули очилмаган ёшлар ҳалок бўлди. Андижонда қариялар билан учрашганда шуни айтдимки, ўнтадан кўпроқ ҳарбийларимиз ҳалок бўлибди, лекин жиноят содир қилганлар томонидан ҳам ҳалок бўлганлар бор. Агарки улар ақлини, эсҳушини йиғиштириб олмаса, яна қанча қон тўкилади.

Шахсан мен Ўзбекистон Президенти бўлиб, жиноят йўлига кирганлар ҳам аслида ўзбек миллатининг болалари эканини афсус ва надомат билан айтмоқчиман. Лекин уларнинг ҳарбийларимиздан фарқи нимада? Фарқи шундаки, уларнинг мияси заҳарланган. Эртага тунантириш ишларини олиб борсак, отонаси, маҳалла ва жамоатчилик ёрдам берса, балки уларнинг ҳам ақли кирар.

Шунинг учун уларнинг ҳалок бўлиши ҳам ҳаммамиз, авваламбор, Андижон аҳли учун катта фожиа.

Биз бу фожиадан чуқур хулоса чиқаришимиз керак. Мен, биз устун келдик, биз ғалаба қилдик, деган фикрдан йироқман. Бу воқеаларда ҳеч қандай ғалаба йўқ. Андижонда содир бўлган бу ҳодисалар ҳали чуқур ўрганилади, таҳлил қилинади.

Мен бу воқеалардан афсусланиб айтмоқчиманки, бу — бизнинг халқимиз, миллатимизга асло ярашмайдиган ҳодисадир. Агарки, ҳаммамиз шундай бир хулосага келсак, шундай фикр билан яшасак, ўйлайманки, келгусида бундай нохуш воқеалар юртимизда ҳеч қачон қайтарилмайди.

Энди, марҳамат, саволлар бўлса, жавоб беришим мумкин.

Валерий Ниёзматов, Россиянинг «РИА-Новости» агентлиги мухбири:

— Ислом Абдуғаниевич, Сиз жангариларнинг бошлиғи ваҳобийликнинг

кўпчилик одамлар билмайдиган тармо-
фига мансуб, дедингиз. Бу одамлар илга-
ри ҳам қонунга қарши ҳаракатлар қил-
ганми ёки улар биринчи марта ҳокими-
ят билан куч синашмоқдами? Шунини
билмоқчи эдик.

Ислон Каримов. Биринчидан, шунини
айтмоқчиманки, агар ҳозирги вақтда
мадраса ва диний олий ўқув юртларида
таҳсил олган, бу борада етарли билим-
ларга эга бўлган ўта саводли одамдан,
ваҳобийлик “Ҳизб-ут-таҳрир”дан ёки
“Мусулмон биродарлар”дан, айти пайт-
да ўзини “Акримийлар” деб атаётган
оқимдан нимаси билан фарқ қилади, деб
сўрасангиз, ўйлайманки, аниқ жавоб
ололмайсиз. Бу радикал гуруҳларнинг
барчасини бирлаштириб турадиган умум-
ий бир хусусият бор. Улар, моҳият эъти-
борига кўра, биз учун мутлақо ёт бўлган
бир мақсадни — диний давлат, мусул-
мон халифалигини ўрнатишни тарғиб
қилмоқда. Уларни бирлаштириб турган
нарсаси — дунёвий тараққиёт йўлига бўлган
нафрат, фарблик журналистлар учун яна

бир бор айтмоқчиман, конституциявий, дунёвий тараққиёт йўлини қабул қила олмаслик, уни кўролмасликдир.

Биз демократия йўлини, дунёвий тараққиёт йўлини танладик ҳамда ривожланган давлатлар эришган даражага етиш учун босқичма-босқич қадам ташламоқдамиз. Бу йўлни дунёдаги деярли барча тараққийпарвар халқлар қабул қилган, у ҳамма учун бирдай тушунарли ва биз ҳам шу йўлдан боришга муносибмиз. Бинобарин, биз ҳеч қандай янгилик яратаётганимиз йўқ. Биз худди Франция, Нидерландия, Бельгия, Италия, Испания ва Америка Қўшма Штатлари каби, кўп-кўп мамлакатларда бўлгани каби эркин жамият қурмоқчимиз. Биз Япония ёки Жанубий Кореядаги каби тизимни барпо қилмоқчимиз.

Демократия ҳамма жойда бир хил. Унинг умумий тамойиллари ҳамма учун тушунарли: бу — демократиянинг ажралмас қисми бўлган халқ ҳокимияти, халқнинг хоҳиш-иродаси ва очиқ, эркин сайловлардир. Бу — охир-оқибатда ҳар

қандай демократиянинг энг юқори поғонаси бўлган фуқаролик жамиятидир.

Бу тамойилларни диний-экстремистик оқимлар қабул қила олмайди. Сиз ваҳобийлар ҳақида сўрадингиз, лекин шу ўринда мен масалага аниқлик киритиб ўтмоқчиман, чунки бу ўринда гап “Ҳизб-ут-таҳрир” оқими ҳақида кетмоқда. Ваҳобийлик айрим мамлакатларда расмий диний йўналиш ҳисоблангани боис, мен кейинчалик қандайдир англашилмовчилик келиб чиқишини, бизга нисбатан эътирозлар билдирилишини ис-тамайман.

Халифалик нима ўзи? Халифалик Муҳаммад пайғамбар вафотидан сўнг 30 йил ҳукм сурган давлат тузуми. Ўз вақтида ҳатто пайғамбарнинг ўзи ҳам даврлар ўтиши билан халифаликка ҳеч қандай зарурат қолмаслигини уқтирган. Аммо кейинчалик халифаликни қайта тиклаш ғояси турли даврларда, чунончи, XX аср охирида ҳам бир неча бор кўтарилди. Шуниси ажабланарлики, халифалик ғоясини тарғиб қилаётганлар.

хусусан, Иорданияга уя қуриб олган “Ҳизб-ут-тахрир” оқимининг вакиллари ўтган асрнинг саксонинчи йилларидаёқ Ўрта Осиёда ўз мавқеини анча мустақамлаб олган эди.

Айниқса, биз истиқлолга эришган дастлабки йилларда, ўзимизни озод ва эркин ҳис қилаётган, энди БМТ аъзосимиз, барча имконият бор, энди демократия йўлидан борамиз ва умуман келгусида ҳаммаси жойида бўлади, деган кўтаринки кайфиятда юрган пайтимизда ана шу хатар яққол сезила бошлади. Биз эски совет мафкураси, коммунистик ғоялар ҳукмронлигидан халос бўлдик. Бироқ, ўша эски мафкура ўрнида пайдо бўлган бўшлиқни ким тўлдира бошлади?

Минтақамизга ислом динининг турли-туман ва унчалик ҳам беозор бўлмаган оқимларининг янги эмиссарлари ёғилиб кира бошлади. Ҳар қадамда масжиду мадрасалар қуриш таклиф этилар ва қуриларди ҳам. Бу жараён биз то эҳушимизни йиғиб олгунга қадар давом

этди. Худди шундай ишлар ҳозир бизнинг қўшниларимиз ҳаётида ҳам рўй берапти, сиз буни жуда яхши биласиз. Мисол учун, Жанубий Қозоғистонда 1500 та масжид бор, уларнинг 500 таси рўйхатдан ўтмаган. Бу ерда ҳар ким кредит ажратишга, қўйиб берса, ҳатто текинга масжид қуришга ҳам тайёр.

Такрор айтаман: коммунистик ғояларнинг таназзулидан кейин пайдо бўлган мафкуравий бўшлиқдан фойдаланиб, “Ҳизб-ут-таҳрир” айнан Марказий Осиё мамлакатларида, Ўзбекистонда, жумладан, Фарғона водийсида чуқур илдиз отди. Тошкент шаҳрида ҳам худди шундай кўринишлар мавжуд. Бу оқим тарафдорлари бўлган одамлар бизга маълум, албатта. Биз Андижонда ҳокимият биносини эгаллаганлар орасида улардан кимлар борлигини суриштирганимизда, табиийки, аниқ исм-фамилияларга дуч келдик. Бугун мен аниқ айта оламан — булар “Ҳизб-ут-таҳрир” вакиллари, “акромий”лардир. Биздаги мавжуд маълумотларга кўра, бу одамлар, “Ҳизб-ут-

тахрир"нинг ташвиқотчилари бўлган. Лекин биз уларга тегмаганмиз. Чунки қонун чегарасидан чиқмагунича уларни ушлаш учун бизда асос йўқ эди. Бироқ, улар Андижон шаҳрида бўлган жиноятларни содир этди, энди жавобгарликка тортилиши шарт.

Дарвоқе, Андижондан телефон орқали берилган охириги маълумотга кўра, жиноятчи тўда бошлиқларининг деярли барчаси ғойиб бўлган. Биз музокара олиб борган одамлар қумга сингган сув каби қаёққадир ғойиб бўлди. Яъни, ёшларни ҳалокатга гирифтор этиб, ўзлари изсиз йўқолди. Мана, сизларга уларнинг мафкураси. Бундай қабиҳ кимсалар бир хил услубда ҳаракат қилади: яъни, чигал вазиятда ўз йўлини топа олмайди-ган, бегуноҳ ёшларни балога дучор қилиб, ўзлари эса ғойиб бўлади, эртаси куни қайси бир хорижий давлатда пайдо бўлади. Бир пайтлар Афғонистон шундай маконга айланиб қолган эди, у ерда нукул қотиллар, террорчи ва экстремистлар ва ҳоказо шунга ўхшаш ашад-

дий жиноятчиларга бошпана бериларди. Билмадим, энди қайси мамлакат бу жиноятчиларни ўз бағрига олар экан. Лекин, ўйлашимча, ҳали-бери ён-атрофимизда шундай давлатлар бор.

Юрий Черногаев, “Дойче велле” радиоси мухбири:

— Ислом Абдуғаниевич, Сиз Андижон шаҳрида содир этилган кўпоровчилик хуружига камида уч-олти ой жиддий тайёргарлик кўрилган, дейишга етарли асослар бор, деб айтдингиз. Айнан қаерда, қайси мамлакат ҳудудида шундай тайёргарлик ишлари олиб борилганини бугун айта оламизми? Сиз, шунингдек, Андижон вилояти ҳокимияти биносидан туриб, босқинчилар томонидан Ўзбекистондан ташқарига, Қирғизистон ва Афғонистонга телефон қўнғироқлари бўлганини айтдингиз. Улар Қирғизистоннинг қайси ҳудудига, мисол учун, Боткентгами ёки яна бошқа жойгами — айнан қаерга телефон қилган? Яъни, биз жуғрофий жиҳатдан бу ҳақда тўлиқ тасаввурга эга бўлишимиз

мумкинми? Агар мумкин бўлса, илтимос, айтинг-чи, қанча жангари қочиб улгурган?

Ислом Каримов. Жавоб беришни охири саволдан бошлайман. Менга бугун ўнга яқин ёки ундан сал кўпроқ жангари қочиб улгургани ҳақида хабар қилишди. Бу масалага ҳозир ойдинлик киритилмоқда. Топилган жасадлар кимники эканини аниқлаш керак, айти пайтда биз бу ишга ҳали қўл урганимизча йўқ, шу боис дастлабки маълумотлар бошқача бўлиб чиқиши ҳам мумкин.

Телефон қўнғироқлари ҳақида аниқ айтадиган бўлсак, биз бир маротаба Афғонистонга, иккинчи марта Ўшга, учинчи марта Жалолободга қўнғироқ бўлганини кузатдик. Уларнинг суҳбатларида асосан ундоқ қилдик, бундоқ қилдик қабалидаги дабдабали баёнотлар, жангарилар тасавуридаги яна қандайдир хомхаёл орзулар ҳақида гап борди.

Энди сизнинг биринчи саволингизга — тайёргарлик масаласига қайтсак.

Мен анча олдин, жумладан, ўтган йили 30 мартда, кейинчалик июль ойининг охирида Тошкентда террорчилик хуружлари содир этилганда асосий буюртмачилар қаердан кириб келгани ва улар қаерга уя қуриб олгани ҳақида гапирган эдим. Албатта, биз барча буюртмачиларнинг номини очиқ айта олмаймиз, лекин, энг асосийси шуки, улар — катта молиявий манбаларга эга бўлган экстремистик гуруҳлардир. Биз фақатгина маблағлар қаёқдан оқиб келаётгани ва уларнинг асосий манбалари қаерда экани ҳақида айта оламиз.

Очиқ айтадиган бўлсак, бу қўпурувчилик ҳаракатларининг барчасини Покистонда “имтиёзли асосда” қўним топган ўзбекистонлик Жалолов бошқарган. Яна биттаси — асли қирғизистонлик, Қирғизистон ва Қозоғистон фуқаролигига эга бўлган, Чимкент шаҳрига ўрнашиб олган Боймирзаев. Ҳозир бу шахс қамоққа олинган, унинг устидан Қозоғистонда суд жараёни кетмоқда.

Бироқ, бу ишлар бир-икки киши томонидан ташкил этилган, деб бўлмайди. Ўзингиз ўйланг, бир киши ҳар қанча бой ва қудратли бўлмасин, бундай бузғунчиликларнинг барчасини ёлғиз ўзи ташкил этишга ожизлик қилади. Бу, биринчи навбатда, катта имкониятларга, энг аввало, молиявий имкониятларга эга бўлган экстремистик гуруҳларнинг ишидир.

Кунни кеча Андижонда содир этилган воқеалар ҳақида яна шуни айтмоқчиманки, уларнинг асосий маркази, шаклланган жойи — Қирғизистоннинг жануби ва Фарғона водийси ҳудудидир. Такрор айтаман, бу ҳали дастлабки маълумотлар. Унда бу ишнинг “ҳавосини олган” кўпдан-кўп халқаро жинойтчилар иштирок этгани эҳтимолдан холи эмас. Дарвоқе, яраланганлар орасида қирғиз миллатига мансуб битта Қирғизистон фуқароси ҳам бор, Қирғизистон жанубида яшайдиган ўзбеклар ҳақида-ку гапирмасам ҳам бўлади. Бошқача айтганда, далиллар асосли, нафақат асосли, балки аниқ ҳужжатлар билан тўлдирилган.

Никис Колман, “Франс-пресс” агентлиги мухбири:

— Жаноб Президент, отишга ким буйруқ бергани ёки биринчи бўлиб ким отишни бошлаганини айта оласизми? Яна бир савол. Маълумотларга қараганда, Андижонда бугун ҳам одамлар йиғилибди. Бу бўйича қандай чоралар кўрилади?

Ислон Каримов. Биринчи саволингиз бўйича. Патруль-пост хизмати батальонида ўз вазифасини ўтаётган инсонларни отишга ким буйруқ берганини мен билмайман. Лекин бунинг оқибатида тўрт нафар йигит ўлдирилганини биламан. Ҳарбий қисмга бостириб киришга ва ҳарбийларни, жумладан, офицерларни ўлдиришга ким буйруқ берганини ҳам мен билмайман. Аммо мен сизни бошқа нарса қизиқтиришини биламан. Сизни жангариларга қарши ўқ отишга ким буйруқ бергани қизиқтиради. Мана шу “бозори чаққон факт” сизнинг ичингизни қиздирыпти. Чунки, сиз бу билан ўзингизнинг нархингизни ошириб, даромад орттирасиз.

Лекин нега сиз, ҳарбийларга қарата ўқ узишга ким буйруқ берди, деб сўрамадингиз? Агар сиз масалани шу тарзда қўйганингизда эди, мен сизни холис журналист, деб атаган бўлардим.

Шундай бўлса-да, саволингизга жавоб бермоқчиман. Умуман, мен ҳеч қачон жавоб беришдан қочган эмасман. Жангариларни отишга ҳеч ким буйруқ берган эмас. Мен сизга содир этилган барча воқеалар тафсилотини батафсил айтиб берган бўлсам-да, яна такрорлаб айтаман. Ҳокимият биносига ўрнашиб олганларга қарата ҳеч ким ўқ отган эмас, улар ўраб олинаётганини англагач — буни сиз аниқ билиб қўйишингизни истар эдим — жуда қаттиқ қуршаб олинаётганини сезгач, уларнинг ўзи тахминан соат 19.40 да уч тўдага бўлиниб, бинодан чиқиб, учта йўналиш бўйича қочиб кетишди.

Табиийки, махсус гуруҳлар уларни барча йўналишлар бўйича қува бошлади. Ўзингизга маълум, бундай вазиятда қочаётганлар қўлидаги қуроллари билан қуваётганларга қарата ўқ ота бошлайди.

Ва табиийки, таъқиб этаётганлар ҳам ўзларини ҳимоя қилиш учун қочаётганларга қарата ўқ уза бошлайди. Хуллас, бундай вазиятда ўзаро отишма бошланади — буни яхши биласиз. Сизнинг саволингизга жавоб шу.

Энди иккинчи саволингизга келсак. Ҳақиқатан ҳам, бугун ҳокимият биноси олдига 200 нафарча одам йиғилди. Улар — кеча ҳокимият биносини эгаллаб олганларнинг қариндошлари, асосан қариялар ва аёллардан иборат. Яъни, улар — ўз яқинлари учун хайрихоҳ одамлар. Гарчи яқинлари жиноятчи бўлса ҳам, жигари бўлгани учун жон куйдиради — бу тушунарли.

Ҳозир Андижон шаҳрида тузилган штабга раҳбарлик қилаётган Ички ишлар вазирига тўпланган бу одамларга нисбатан ҳеч қандай куч ишлатмаслик тўғрисида аниқ кўрсатма берилган. Улар билан фақат шаҳар раҳбарияти, жамоатчилик вакиллари иш олиб бормоқда. Яна бир марта такрорлайман, мен телефон қилиб гаплашганда бу одамларга

нисбатан ҳарбий куч у ёқда турсин, ҳатто шунчаки жисмоний куч ишлатишни ҳам қатъиян тақиқладим.

Ўзбекистонда ҳеч ким аёллар, қариялар ва болалар билан жанг қилмайди, уларга ўқ отмайди. Мана шу ҳақда ёзсангиз, мен сиздан миннатдор бўлардим.

Игорь Рискин, Россиянинг 1-телеканалли мухбири:

— Жаноб Президент, марҳамат қилиб айтсангиз, Андижонда рўй берган воқеаларда қай даражададир Ўзбекистоннинг мудофаа ва қонунни муҳофаза қилувчи тузилмаларининг айби борми? Уларнинг ишидаги камчиликлар ҳам бу воқеаларга сабаб бўлгани ҳақида гапириш мумкинми? Шу муносабат билан мазкур тузилмаларнинг иши бўйича қандайдир хулосалар чиқариб, уларга нисбатан жазо чоралари кўрасизми, бу борада қаттиқ қарорлар қабул қиласизми?

Ислом Каримов. Сиз ўзингизни менинг ўрнимга қўйиб кўринг. Мен ўша кунни Андижон шаҳрида тўлиқ бир сутка бўлдим. Кўплаб жиддий масалалар бўйи-

ча қарорлар қабул қилишда иштирок этдим. Албатта, бу воқеаларнинг содир бўлишида, айниқса патрул-пост хизматига, ҳарбий қисмга ҳужум уюштирилишида, қурбонлар берилганида хизматда турганларнинг ҳам айби бор. Бунда хатарларни билиши лозим бўлган, лекин олдиндан кўра билмаган ва уларнинг олдини ололмаган шахсларнинг ҳам айби бор.

Қоровул хизматини амалга оширишда, айниқса, тергов изоляторини қўриқлашда қўпол хатога йўл қўйилган — бетон тўсиқлар ўрнатилмагани учун жиноятчилар оғир юк машинасида дарвозаларни уриб йиқитиб, унинг ҳудудини босиб олишга муваффақ бўлган. Бу воқеаларнинг ҳаммасида кимларнингдир айби бор, албатта, ва улар қонун олдида жавоб беради.

Мен кечанинг ўзидаёқ зарур қарорларни қабул қилдим — сиз бу ҳақда ҳали хабардор бўласиз. Биринчи навбатда вилоят ички ишлар бошқармаси бошлиғи ишдан бўшатилади, яна вилоят ва

шаҳар миқёсидаги айрим раҳбарлар ҳам эгаллаб турган лавозимдан озод этилади.

Шаҳарда масъул лавозимда фаолият юритадиган, хизмат қиладиган масъул раҳбар одамларнинг кайфиятини, эртага нималар содир бўлиши мумкинлигини билиши керак. Агар хавфсизлик хизмати, милиция идоралари буни билмас экан, мен улар ўз хизмат вазифаларини ёмон бажаряпти деб ҳисоблайман.

Питер Бём, немис газетаси мухбири:

— Кеча шаҳарнинг марказий майдонига қанча одам йиғилди? Биз шу кунларда Андижонга бора оламизми?

Ислом Каримов. Биринчидан, майдонга ҳеч ким йиғилгани йўқ. Юқорида таъкидлаганимдек, одамлар уч жойда йиғилган. Биринчиси — вилоят ҳокимлигининг биноси. Жиноятчилар бу бинони босиб олишгач, аёллар, қариялар ва болалардан иборат жонли девор билан ўзларини ўраб олган. Иккинчи нуқта — Ички ишлар бошқармаси биносининг

олди. Террорчилар бу бинога ҳужум қилган. У ердаги одамлар 200—300 нафар атрофида бўлган. Учинчи нуқта эса — Миллий хавфсизлик хизмати вилоят бошқармаси биносининг олдидаги майдонча. Бошқа жойларда ҳеч ким тўпланган эмас.

Андижон шаҳрига боришга рухсат беришга келсак, бу масала журналистларга аккредитация бериш билан шуғулланадиган Ташқи ишлар вазирлиги томонидан мавжуд тартиб-қоидалар асосида ҳал этилади. Вазирлик сизларга Андижонга боришингиз ва воқеалар ҳақиқатда қандай юз берганини ўз кўзингиз билан кўриб келишингиз учун барча имкониятни яратиб беради.

Менинг шахсий фикримча, бирор жойда қуролли тўқнашув ва отишмалар бўлаётганда, журналистлар қандайдир саҳналарни суратга тушираман, деб довяраклик кўрсатишдан тийилиб тургани маъқул. Бу — инсонийлик нуқтаи назаридан қўйиладиган талаб. Лекин сиз кўришни, танишишни истасангиз,

ўйлайманки, барча имконият бериллади. Биз ҳеч нарсани яширмоқчи эмасмиз. Бунинг фойдаси йўқлигини ҳам билламиз.

Нима бўлганда ҳам, барибир барча фактлар ошкор бўлади. Мен бунга шубҳа қилмайман. Бу фактларни қандай талқин қилишга келсак, бу ёғи сизнинг виждонингизга ҳавола. Бугун сиз менинг талқиним билан танишдингиз. Эртага ўзингиз Андижонга борасиз, одамлар билан учрашасиз ва ўз тасаввурингизга эга бўласиз. Табиийки, алданиб жиноятчиларга қўшилган ва оқибатда ҳалок бўлган ёшларнинг қариндошлари ўз фикрларини айтишади. Буни эшитар экансиз, ҳеч бир она ўз боласини босқинчи-жиноятчи демаслигини ҳисобга олишингиз лозим. Демокчиманки, ўринли-ўринсиз шикоятлар, иғволи гаплар ҳам бўлади. Бу каби ҳолатларга тайёр бўлишингиз лозим.

Севара Турсунова, Ўзбекистон телевидениеси “Ахборот” дастурининг муҳбири:

— Ислом Абдуғаниевич, сиз журналистларни Андижон шаҳрида бўлган воқеаларни ёритишда холис бўлишга чақирдингиз. Лекин мана шундай беқарор вазиятда айрим сиёсий сафсатабозлар ўзича асоссиз тахминлар қилишга зўр беради. Хусусан, Андижон воқеалари Ўзбекистоннинг бошқа ҳудудларига ҳам тарқалиши мумкин, деган мишмишлар тарқалмоқда. Шу жиҳатдан қараганда, Ўзбекистон Республикаси Президенти, Хавфсизлик кенгаши раҳбари, Куролли Кучларнинг Олий бош қўмондони сифатида сизнинг фикрингизни билмоқчи эдик, бугунги кунда ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари юртимизда ҳукм сураётган барқарорликни сақлаб туришга қодирлигини қандай баҳолайсиз?

Ислом Каримов. Авваламбор, сиз айтган четдан келган ва ўзимиздан чиққан сафсатабозлар ўзининг юзаки қарашлари, уйдирма гапларини тарқатиб турмаса, уларга ҳеч ким ҳақ тўламайди. Бундай сафсатабозлар шунинг

учун яшаяпти, шунинг учун фаолият кўрсатяпти.

Ўзимиздан чиққан сафсатабозларнинг фамилияларини айтмайман, уларни узоқдан танийман. Совет даврида битта-си коммунистик партиянинг Тошкент область комитетида идеология бўйича котиб лавозимида ишлар эди. Бугун бу одам ким? У бир думалаб Фарбга жуда ёқадиган сафсатабозлардан бирига айланди. Шундан фикр-хулоса: Ватан, халқ тақдири ҳақида кўп бош қотирмайдиган бундай сафсатабозларнинг ҳам тирикчилиги бор. Фақат улар нонини қандай топади, ҳалол ёки ҳаром йўл биланми — ҳамма гап шунда. Бу нарса инсоннинг виждонига ҳавола. Охиратда ҳар ким ўз қилмиши учун ўзи жавоб беради.

Кеча коммунистик ғояларни кўкларга кўтарган одамлар бугун, қарангки, Фарбдан келган демократия тарафдорларига ўзининг хизматини таклиф этмоқда. Агар «ҳомий»лари бўлмаганида бундай ҳаромхўрлар ўз нонини қаердан топиб ерди?

Лекин бизнинг журналистларимиз кўп масалаларда ўзини тортиб туради. Улар бошқалар билан баҳс қилишга заиф, чет тилини билмайди, малакаси ҳам етарли эмас. Эртага сафсатабозлар яна ўз овозини кўтаради, бўҳтон ва уйдирмалардан ҳазар қилмай гапиради, шунинг ҳисобидан кўшимча даромад топади. Аслида буларнинг ҳаммаси ўйин эканини яхши биламиз.

Албатта, ички ишлар ва хавфсизлик идоралари фаолиятидан юз фоиз мамнунман, десам нотўғри бўлади. Охириги йилларда биз милиция ходимларини жуда кўп синовлардан ўтказдик. Кечаги Андижон воқеалари ҳам улар учун кагта синов бўлди.

Аслида, ибратни бундай хунук воқеалардан топиш керакмас, буни худо кўрсатмасин. Бу воқеалар биз учун, бутун Ўзбекистон аҳли учун фожиа. Ватан учун қайғурадиган инсонлар буни тушунади, лекин Фарб журналистлари туншунмайди. Сизлар, шу юрт учун жони ачийдиган ўзимизнинг журналистлар ҳам буни тушунасиз.

Бундай фожиалар яна бўлиши мумкинми ёки йўқми, деган саволингизга жавоб шуки, фалак гардиши бизни яна қандай синов ва машаққатларга дучор қилади — буни фақат Оллоҳ билади. Бизлар бу воқеалар яна қайтарилмаслиги учун керакли чора-тадбирларни кўрамиз, албатта. Мисол учун, икки ҳафта олдин мен бир ҳужжатга имзо чекдим. Унга биноан Тошкент шаҳрида июнь ойининг ўртасида катта штаб ҳарбий машғулоти бўлиб ўтади. Мақсад — 2004 йилда Тошкентда бўлиб ўтган фожиали воқеалар сценарийсини асос қилиб олиб, бундай ҳолатларнинг олдини олиш, террористик ҳаракатларни тезлик билан бартараф қилиш.

Бу фақат штаб машғулоти, уларнинг ўтказилишидан ҳеч ким безовта бўлмайди. Унда ички ишлар ва хавфсизлик идоралари ходимлари иштирок этади.

Бир масалага эътиборингизни қаратмоқчиман. Ҳар қандай пок ниятли инсон эрталаб туриб Оллоҳдан аввало бир нарса сўрайди: эй худо, бизларга тинч-

лик-осойишталик ва омонликни, Ўзбекистонимизнинг омадини бер, деб илтижо қилади. Ҳалол яшайдиган, юртини севадиган одам албатта шундай эзгу тилак қилади. Бу ҳар бир инсон учун қандайдир сирли ҳодиса. Уни ҳамма ҳам ошкор қилавермайди. Чунки Оллоҳ бизнинг қалбимизда, юрагимизда бўлгани каби, бундай соф ниятлар ҳам дилимизнинг тубида яшаб, бизга умид ва ишонч, куч-ғайрат бағишлаб туради.

Моника Уитлок, Би-би-си мухбири:

— Бугун Андижондаги майдонда йиғилаётганлар ўзи кимлар — мен шунани аниқлаб олмоқчи эдим.

Ислом Каримов. Мен бу саволга жавоб берган эдим. Сиз ҳар қанча хоҳламанг, у ерда йиғилаётганлар аллақандай жамоатчилик вакиллари эмас, балки бўлиб ўтган воқеалар иштирокчиларининг қариндошлари, биринчи навбатда ҳалок бўлганларнинг хотинлари ва болалари.

Шу муносабат билан сизни яна бир марта ишонтириб айтмоқчиманки, улар-

га нисбатан ҳеч қандай куч ишлатилмайди. Мен уларни тушунаман. Аёллар бундай воқеаларга ўзлари аралашмайди, лекин қалбан доимо ўз яқинларининг томонини олади. Аёл шунинг учун ҳам аёлки, у ҳамма нарсани ўз юрагидан ўтказади. Бундай вазиятда ҳамиша ҳиссиёт олдинга чиқиб, ақлу ҳуш иккинчи ўринга сурилади.

Сизнинг Андижондаги воқеалар бўйича эфирга берган шошилинич маълумотингизга келсак, гўёки ҳуқуқ-тартибот идораларининг барча ходимлари тумтарақай қочиб кетди, деган фикрга мен қўшилмайман. Бу борада сиз ноҳақсиз. Ҳеч ким ҳеч қаёққа қочиб кетгани йўқ. Андижон вилояти ва шаҳар милицияси ҳамда хавфсизлик хизмати ходимлари ўзларини мардона тутди, мен фақат шуни айта оламан. Ҳеч ким кўрқишни хаёлига ҳам келтиргани йўқ. Ҳамма жуфтакни ростлаб қочиб қолди, шаҳарда тўла бошбошдоқлик ҳукм сурди, дейишга ҳеч қандай асос йўқ. Келгусида эътиборга олиб қўйишингиз учун айтяп-

ман: бундан кейин ҳам ҳар қайси инсон ўз бурчини бажаради.

Мария Головнина, Рейтер ахборот агентлиги мухбири:

— Кечаги воқеалар, шубҳасиз, халқингизни хавотирга солди, одамларни жунбушга келтирди. Яна янги ғалаёнлар бўлиши мумкинми? Бундай бўлмаслиги учун қандай чора-тадбирлар кўрмоқчисиз?

Ислом Каримов. Авваламбор, саволингизга савол билан жавоб бермоқчиман. Сиз кун бўйи Тошкент шаҳрида юрасиз, лекин бу ерда ғалаённи эслатадиган бирон-бир аломатни кўрдингизми? Ҳамма йўллар очиқ, тинч-осойишта ҳаёт давом этмоқда. Шундай экан, келгусида яна шундай ғалаёнлар бўлади, деб айта оласизми?

Ўйлайманки, сизнинг мулоҳазангиз мантиққа хилоф. Бугун шаҳар бўйлаб хотиржам юрдингиз, кеча ҳам хотиржам юргансиз, шаҳарда ҳеч ким ҳеч қандай хавотир аломатларини пайқагани йўқ. Биз кечаги воқеалардан қанча йироқлашсак,

халқимизни қанчалик кўп хабардор қил-
сак, одамлар шунчалик хотиржам бўлиб
бораверади. Тошкентда Сиз танийдиган
одамлар кўп, ўйлайманки, уларнинг
хотиржамлиги бузилгани ҳақида ҳеч нар-
са эшитганингиз йўқ, мен ҳам бундай
маълумот олганим йўқ.

Албатта, безовталиқ бор, аввало,
Андижон шаҳри ва Андижон вилоятида.
Бироқ бу — асосан фожиага учраган
кишиларнинг қайғуси. Ахир, ушбу буз-
гунчиликка тайёргарлик кўрганлар аҳоли
орасида ўз тарафдорларига эга бўлган.

Мен уларни бир тўда “бандитлар”
деяётганим йўқ. Ё мен уларни “бандит”
деганимни сиз бугун эшитдингизми?
Мен ҳатто “бандит” деган сўзни тилга
ҳам олмадим. Мен Фарб журналистлари-
нинг буни тушунишларини истайман.
Мен бирор бир ҳодисага, жумладан,
кеча бўлиб ўтган воқеаларда иштирок
этган у ёки бу кучларга баҳо бераётган-
нимда баҳоли қудрат холис фикр юрит-
япман. Бироқ, Фарғона водийсида, бал-
ки шу ерда, яъни Тошкентда ҳам уларга

хайрихоҳлар борлиги эҳтимолини инкор этмайман.

Биз воқеаларни етарли даражада холис баҳоламоқдамиз. Сизларга жавоб бериб айтаманки, бундан буён бундай фожиали воқеаларнинг олдини олиш учун ҳамма ишни қиламиз. Менинг бу сўзларимни матбуотингизда эълон қилишингизни истар эдим.

Мен Рейтер агентлигини ҳурмат қиламан ва у ҳақда етарли ахборотга эгаман. Шахсан мен унинг воқеаларни бошқаларга нисбатан анча холис ёритаётганига кўп бор иқдор бўлдим.

Энди биз қандай чоралар кўрмоқчи эканимиз ҳақида. Биз демократияни мустаҳкамлаймиз. Мен ҳозир ўз режаларимни ошкор қилмоқчи эмасман, бироқ шуни айтишим мумкинки, демократияни чуқурлаштириш, жамиятимизни эркинлаштириш юзасидан парламенти-мизнинг қўшма сессиясида мен баён этган режа ва дастурлар амалга оширилади, улар ривожлантирилади ва мустаҳкамланади.

Ўша нутқда Ўзбекистон тараққиётининг бешта йўналиши белгилаб берилган эди. Ҳозир ҳар бир йўналиш бўйича алоҳида гуруҳлар ишляпти. Яқин вақт ичида ҳар бир гуруҳ билан алоҳида-алоҳида ишлаб, тақдим этиладиган таклифлар бўйича фармонлар қабул қилинади, қонун лойиҳалари тайёрланади, сўнгра улар парламентнинг навбатдаги сессиясига киритилади. Биз ҳозирнинг ўзида АҚШга одамларимизни юбордик, яқин вақт ичида у ерга мутахассисларнинг яна янги гуруҳлари жўнатилади. Шундай гуруҳ Германияга ҳам боради, бу ҳақда ҳам келишиб олинди. Нима учун, деб сўрашингиз мумкин. Мақсадимиз Америка ва Германиянинг суд тизимини либераллаштириш борасидаги тажрибасини ўрганиш, одил судлов, қонунчилик тизимлари билан танишиш ва уларни ўзимизда қўллашдан иборат. Албатта, уларни қандай бўлса, шундайлигича, кўр-кўрона қўлламоқчи эмасмиз. Биз Европа ва АҚШ тажри-

басини ижодий ёндашган ҳолда ўрганамиз ва ўзлаштирамиз. Бу фақат биргина мисол.

Оммавий ахборот воситалари, жумладан, телевидение соҳасида қандай фикрлар айтилган бўлса, ҳаммаси албатта амалга оширилади. Оммавий ахборот воситаларини, биринчи галда нодавлат оммавий ахборот воситаларини қўллаб-қувватлаш фонди ташкил этилади. Телевидениеда жамоатчилик канали тузилади.

Мен фуқаролик жамиятини барпо этиш, хусусан нодавлат, ноҳукумат ва нотижорат ташкилотлари иш қўламини кенгайтириш ҳақида гапириб ўтирмаман — уларнинг ҳаммаси ривожлантирилади.

Энг муҳими — биз одамларни демократик руҳда тарбиялаш ишини давом эттирамиз. Бу эса диний экстремизм оғусига қарши энг кучли ва таъсирчан воситадир.

Тўғри, бизнинг олға қараб боришимиз суръати ҳозирча кўнгилдагидек эмас, кўра-

ётган чораларимиз ҳам етарли эмас. Бироқ, биласизми, шундай ибора бор: “Жангни четдан кузатаётган ҳар бир одам ўзини лашкарбоши деб ҳис қилади”. Бинобарин, сиз Ўзбекистондаги жараёнларни кузатаётганингизда, албатта, кўплаб маслаҳатлар беришингиз мумкин. Аммо, ҳамма гап — уларни қандай амалга оширишда. Маслаҳатлар — яхши, албатта, бироқ уларни амалга ошириш мутлақо бошқа ва жуда оғир масала. Чунки, йўл-йўлакай кўплаб муаммолар туғилади, улар орасида қисқа вақт ичида амалга ошириш қийин бўлгани ҳам кўп бўлади.

Ирина Брюнеро, Бельгиянинг «Ле суар» газетаси мухбири:

— Муҳтарам Президент жаноблари, МДХ мамлакатларининг айримларида яқинда ҳокимият алмашгани муносабати билан Сиз Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлигининг келажагини умуман қандай тасаввур этасиз?

Ислон Каримов. Бу саволингиз учун сиздан миннатдорман. Шундай бўлдики, биз охирги марта 8 майда — Иккин-

чи жаҳон урушида қозонилган ғалабанинг 60 йиллигини нишонлаш олдидан Москвада йиғилганимизда бу мавзу муҳокама қилинди, бироқ ушбу мажлис материаллари матбуотда чоп этилмади. Аммо мен бу материаллар юзасидан кимдир қисқача обзорни эълон қилишини истардим.

Мен бу йиғилиш бўйича «Интерфакс» ахборот агентлигининг хабарини ўқидим. Унда айрим мулоҳазалар келтирилган, асосан 9 май санаси муносабати билан давлат бошлиқларининг бир-бирига табриклари ўрин олган: у бундай деб табриклади, бу ундай деб табриклади ва ҳоказо. Президент Каримовга келганда эса, бундай дейилган: “Президент Каримов илиқ кутиб олгани учун Путинга миннатдорлик билдирди ва уни 9 май билан табриклади”. Ваҳоланки, мен ўз нутқимда МДХдаги аҳвол юзасидан анча жиддий танқидий фикрлар айтган эдим. Ва бу нафақат танқидий фикрлар, балки ушбу тузилма фаолиятига берилган кескин баҳо эди.

Шу билан бирга, мазкур ташкилот келажакнинг иккита манзарасини чи-зиб бердим. Буларни МДХ ривожининг иккита тахминий сценарийси дейиш мумкин.

Биринчи сценарийга мувофиқ — мен узим айнан шу вариант тарафдориман, — МДХнинг истиқболи Европа Иттифоқи каби моделнинг амалга оширилишида кўринади. Маълумки, 1947 йилда Европа Иттифоқининг ташкил этилиши «Кўмир ва пўлат» концерни таъсис этилишидан бошланган эди.

Албатта, мен бу модель МДХ учун асос қилиб олинар экан, бошқа модел-лар, айтайлик, Осиёнинг ривожланган мамлакатлари моделларига хос хусуси-ятлар эътиборга олинishi мумкинлиги-ни ҳам таъкидладим. Аммо, такрор ай-таман, шахсан мен учун энг мақбули Европа Иттифоқи моделидир. Тўғри, у жаноб Лукашенко ва яна айрим давлат раҳбарларига ёқмаслигини истисно этиб бўлмайди. Бироқ, мен ўз нуқтаи назаримни аниқ қилиб баён этдим.

Менимча, тараққийнинг энг истиқболли йўли шу. Айнан шу модель МДХни жонлантириши, унга тоза ҳаво бериши мумкин. Ҳамдўстликнинг ҳар бир аъзоси ўзининг муносиб ўрнини топа оладиган истиқбол — бу Европа Иттифоқи модели асосида ривожланиш, деб ўйлайман.

Бундан ташқари, мен бундай иттифоққа эришиш йўлида биринчи галда эркин савдо ҳудудини ташкил этишни таклиф этдим. Фақат шундан кейингина истиқболдаги, таъкидлаб айтаман, олис истиқболдаги мақсад — ягона иқтисодий маконни барпо этишга ўтиш мумкин. Ҳозир тўртта давлат шунга интилмоқда. Такрор айтаман, фақат ҳеч қандай чеклашлар бўлмайдиган эркин савдо маконини яратгандан сўнггина ягона иқтисодий макон босқичига чиқиш мумкин.

Албатта, демократияни ривожлантириш ва демократик жамият қуриш соҳасида ҳам биз Европа Иттифоқи андозаларини қўллашимиз керак бўлади. Бу — менинг қатъий фикрим. Европа Иттифоқига хос демократик қадриятлар,

инсон тафаккури, таълим тизими, ижтимоий кафолатлар, аҳолининг ижтимоий ҳуқуқлари — буларнинг барчаси биз учун тўла мос келади. Мен ушбу тизимни кўр-кўрона кўчириб олишни назарда тутаётганим йўқ, албатта. Бизнинг ўз менталитетимиз, ўз муаммоларимиз бор ва биз бу жиҳатларни ҳисобга оламиз.

Мен айтган иккинчи муқобил вариант шуки, МДХ мўрт ҳолатда, яъни бугунги мавжуд кўринишида сақланиб қолади. Бу, албатта, кимгадир ёқади, бироқ менга маъқул эмас. Назаримда, биз шунчаки гаплашиш, турли баёнотлар бериб, ўзимизни кўрсатиш учунгина йиғилишимиз керак эмас. Биласизми, ҳозир МДХ минбаридан навбатдаги баландпарвоз ташаббус билан чиқиш учун фойдаланиш расм бўлиб қолди. Кейин эса, ушбу давлат раҳбарининг зўр чиқиш қилганию қандай танқидий фикрлар билдирганини ўз журналистлари тили билан телевидение орқали узоқ реклама қилишади.

Суриштириб кўрилганда эса, бу ташаббус илгари ҳам юз марталаб айтилган гапнинг такрори бўлиб чиқади.

Балки учинчи вариант ҳам бордир. Эҳтимол, МДХ барҳам топиб, шунчаки тарихга айланиб қолиши, ҳозир унга аъзо бўлган давлатлар ўртасидаги алоқалар эса икки томонлама негизда давом этиши ҳам мумкин.

Мана, МДХ истиқболининг уч варианты. Менга биринчи вариант маъқул. Ўйлайманки, мамлакатимиз халқи мени бу масалада тўла қўллаб-қувватлайди. Шундай экан, яъни асосан мусулмонлардан иборат бўлган халқимиз МДХ тузилмасининг айнан европача моделини қўллаб-қувватлар экан, бу сўзсиз бизнинг ютуғимиз бўлади.

Менимча, бугунги учрашувимизни шу билан якунласак ҳам бўлади.

Эътиборингиз учун ташаккур.

*2005 йил, 14 май,
Тошкент, Оқсарой*

ҲАҚИҚАТ — ЖУРНАЛИСТИКАНИНГ ДОИМИЙ, ЎЗГАРМАС ҚОИДАСИ ВА УНГА АМАЛ ҚИЛИШ ШАРТ

*2005 йил 17 май куни Ўзбекистон Республикаси
Бош прокуратурасида мамлакатимиз ва чет эл
журналистлари ҳамда дипломатик корпус
вакиллари учун матбуот анжумани ўтказилди.
Унда Ўзбекистон Республикаси Президенти
Ислом Каримов иштирок этиб, Андижон
шаҳрида рўй берган воқеалар муносабати билан
баёнот берди ва мухбирларнинг саволларига
жавоблар қайтарди.*

Мен аввало Бош прокуратура залида ҳозир бўлган сиз, Ўзбекистонда фаолият юритаётган хорижий давлатлар элчи-хоналарининг мухтор вакилларига ва турли ахборот агентликлари, электрон ва босма ахборот воситалари мухбирларига, барча журналистларга ўз ҳурматимни изҳор этмоқчиман.

Ҳозиргина сиз икки кун давомида Андижон вилоятида бўлиб, дастлабки тергов ишларига раҳбарлик қилган Ўзбекистон Республикаси Бош прокурори

Р. Қодировнинг ахборотини тингладингиз. У фақат аниқ рақам ва далилларга асосланган маълумотни баён этди, лекин шунинг ўзи ҳам кўп масалаларга ойдинлик киритади.

Андижон шаҳрида 12 майдан 13 майга ўтар кечаси содир этилган воқеалар жаҳон ҳамжамиятини жиддий ташвишга солаётганини биз яхши англаймиз. Шунингдек, бу ҳақдаги объектив ахборотга тез ва батафсил эга бўлиш, ўз ўқувчи ҳамда тингловчиларига ҳақиқий аҳволни маълум қилишни истаётган журналистларнинг қанчалик бетоқат бўлаётганини ҳам яхши тушунамиз.

Бироқ, вазият шундай тус олмоқдаки, айрим ахборот агентликлари ва оммавий ахборот воситалари — мен тушунаман, улар буюртма асосида ишлайди — ҳатто дастлабки тергов натижаларини кутмасдан ҳозирнинг ўзидаёқ ҳеч қандай асосга эга бўлмаган уйдирма ва бўҳтонларни тарқатиш билан машғул.

Мен, бутун масъулиятни зиммамга олган ҳолда, бугун шу фикрни баён

қилмоқчиман ва бундай журналистларни, уларнинг буюртмачиларини ҳар қалай инсофга чақирмоқчиман. Сабр қилинг ва албатта барчасидан хабардор бўласиз. Сизлардан яна бир бор Ўзбекистонга ва тергов органларимизга ҳурмат кўрсатишингизни сўрайман. Бугун шундоқ ҳам етарли бўлган турли уйдирмалар билан шуғулланмасдан, жилла курси, тергов органларимиз ушбу воқеани текшириб чиқишига ва шу асосда ўз хулосаларимизни маълум қилишга имкон беринг.

Агар мен ҳозир маҳорат билан тўқиб чиқарилаётган ифво ва уйдирмалар, сохта талқинларни бирма-бир айтиб ўтсам, бу залда ўтирганларнинг кўпчилиги ноқулай аҳволга тушиб қолиши ҳеч гап эмас.

Биз журналистларнинг ўз фикрини баён этиш, далилларни қандай тушунса, шундайлигича талқин қилиш ҳуқуқига ҳурмат билан қараймиз, лекин барча учун бирдек қатъий бир қоида мавжудки, журналист ҳар қандай вазиятда ҳам аниқ далилларга таяниши лозим. Яна

бир бор айтаман: сизлар бирон-бир воқеани турлича талқин қилишингиз мумкин, бироқ журналистиканинг доимий ва ўзгармас қондасига риоя этишингиз шарт — сизлар фақат далилларга, далилларга ва яна бир бор далилларга асосланишингиз керак.

Сизлар “Андижон шаҳрига кириш йўллари ёпиб қўйилган, бизни у ёққа қўймайсиз, шу боис керакли маълумотни ололмаёмиз”, деб адолатли талаб қўймоқдасиз. Мен бугун кўплаб радиостанция ва телеканаллар орқали бу ҳақда айтилаётган гапларни эшитдим. Бизни ҳозирча шундай йўл тутишга мажбур қилаётган бирдан-бир сабаб, ўйлайманки, сизларга тушунарли бўлса керак. Дунёнинг истаган давлатида отишмалар бўлаётган ҳудудга журналистларни киритиш чеклаб қўйилади, боз устига, оғир жиноят содир этган, жумладан, одам ўлдириб қамоқда ўтирган ашаддий жиноятчилар қўлида қурол билан қамоқхоналардан чиқариб юборилган вазиятда бошқача йўл тутиш мумкинми? Би-

рор-бир хорижлик журналист воқеа жойига бориб азият чекса, ярадор бўлса, ёки худо кўрсатмасин, отишмалар чоғида қурбон бўлса, дунё бўйлаб қандай шов-шув кўтарилиши мумкинлигини аниқ тасаввур қиламан.

Мана, ҳозир Бош прокурор шу кечанинг ўзида 7 та йирик калибрли ўқотар қурол ва ўнлаб тўппончалар мусодара қилингани, ҳибсдан чиқариб юборилгач, жазо муддатини ўтаётган қамоқхонага ўз ихтиёри билан қайтмаётган ўнлаб маҳбуслар қўлга олингани ҳақида сизларга ахборот берди. Биз сизларнинг хавфсизлигингиз учун жавобгармиз ва мен Президент сифатида бунинг учун шахсан масъулман.

Бугун барча дипломатик ваколатхоналарга маълум қилиндики, уларнинг хоҳлаган вакили эртага эрталаб соат 9.00 да махсус самолётда, Андижонга бепул бориши ва у ерда истаган одами билан кўришиши, суҳбатлашиши мумкин. Ўйлайманки, хоҳловчилар у қадар кўп бўлмайди, чунки, воқеа жойидан узоқ-

да туриб, “Андижонда рўй берган хун-резликлар” мавзуида уйдирма ва бўҳтонлар тарқатиш қулайроқ.

Ярим соат олдин менга Андижон воқеалари бўйича бугун чет эл оммавий ахборот воситалари ҳамда давлат арбоблари билдирган фикр ва муносабатлар, аниқроғи, бундай чиқишларнинг мухтасар шарҳи тақдим этилди. Шу ўринда мен Ўзбекистонга ҳеч қачон хайрихоҳ бўлмаган, лекин, бу воқеалар бўйича ўз нуқтаи назарини холис ифода этаётган ўнлаб одамларнинг номини тилга олишим мумкин.

Фурсатдан фойдаланиб, 14 май куни айтган фикримни яна такрорламоқчиман. Шахсан менинг, масалан, Рейтер агентлигига, Би-би-си, Си-эн-эн, “Немис тўлқини” ва умуман Германия оммавий ахборот воситаларига ҳеч қандай эътирозим йўқ. Балки мен уларнинг нуқтаи назари ва қарашларига қўшилмасман, лекин уларга нисбатан эътироз билдирмайман. Асосий ахборотлари аниқ далиллар ва жиддий фикрларга асослан-

гани учун мен уларнинг нуқтаи назари-ни ҳурмат қиламан. “Синьхуа” агентлиги, Жанубий Корея ва араб мамлакатлари оммавий ахборот воситалари, бошқа электрон ҳамда босма нашрларни ҳам шулар жумласидан деб биламан. Мен Ўзбекистонда бўлаётган барча воқеалар Қоҳира газеталари саҳифаларида одатда ўта холислик билан баҳоланишини биламан.

Юқорида айтганимдек, мен Андижон воқеаларига доир кўплаб ахборотлар билан танишиб чиқдим. Ҳиндистон оммавий ахборот воситалари вазиятни диққат билан кузатиб, воқеаларга тўғри баҳо бермоқда. Мен фақат айрим оммавий ахборот воситалари ҳақида гапиряпман. Лекин, менда уларнинг барчаси ҳақида етарли фикр шаклланди ва уни асослаб бера оламан. Япония ёки Туркия оммавий ахборот воситалари бизга алоҳида меҳр билан қарайди деб айтолмайман, аммо улар Ўзбекистондаги сўнгги воқеаларни вазминлик ва холислик билан ёритаётганини таъкидлаб ўтишим жоиз.

Лекин, Россия телеканаллари ҳақида бундай дея олмайман. Бу ҳақда кўп гапирмасдан иккита мисол келтираман. Кеча РенТВ канали орқали берилган “24 соат” кўрсатувини кўрдим. Бугун эса бир неча соат илгари НТВ каналининг Андижон воқеалари ҳақида тарқатган янги уйдирмаларини эшитдим. Бу мени шу қадар ларзага солдики, охири мана шу залга келиб, сизларнинг олдингизда яна чиқиш қилишга мажбур бўлдим.

Кечаги кўрсатувда Романова деган бир хоним — мен унинг чиқишларини бир неча бор кўрганман, шунинг учун ҳам фамилияси эсимда қолган — Андижон воқеалари, умуман Ўзбекистонда гўё анчадан буён давом этаётган қандайдир жараённинг сабаблари тўғрисида узоқ гапирди. У ҳатто 1991 йилда Наманганда содир бўлган тартибсизликларни ҳам эслади, кейин нима учундир Қўқон воқеаларини тилга олди. Лекин бу ҳодисаларни тегишли шарҳлар асосида кейинги воқеаларга боғлаш учунгина эсга олди. Ушбу шарҳлар, албатта, гирт саводсиз-

ларча тайёрланган бўлиб, ҳақиқатдан бутунлай йироқ эди. Унда ўтган асрнинг тўқсонинчи йилларига доир далиллар нотўғри талқин этилди.

1991 йил декабрь ойида Ўзбекистонда Марказий Осиёда илк бор муқобиллик асосидаги Президент сайлови ўтказилди. 8 декабрь куни мен сайловолди тадбирлари доирасида Наманган шаҳри жамоатчилиги билан учрашдим ва кечқурун Тошкентга қайтиб келдим. Эрталаб тахминан соат бешларда телефон бўлиб, Наманган шаҳри марказидаги собиқ обком, ҳозирги вилоят ҳокимиятининг биноси оломон томонидан эгалаб олингани, улар Ўзбекистон Президенти билан учрашишни талаб қилаётгани ҳақида хабар етказишди.

Агар бугун айрим журналистлар яхши кўриб ишлатаётган ибора билан айтadиган бўлсак, ўшанда “қўзғолончилар” мени Наманганга келмайди, деб ўйлашган эди. Лекин мен эрталаб соат 6.30 да Наманганга етиб бордим. Ўша пайтда ҳозиргидек кўриқчиларим йўқ эди. На-

манганда ҳаммаёқ сукунатга чўмган, кўчаларда одам зоти кўринмасди. Гўё шаҳар қамалда қолгандек туюларди. Маҳаллий ҳокимият бутунлай фаолиятсиз бўлиб қолган эди. Мен маҳаллий маъмурият биносига яқинлашганимда унинг атрофи 8—10 минг кишилик оломон томонидан ўраб олинган эди. Бино ичкарасида ҳар бир қаватида галереялари бўлган ички ҳовли бор эди. Ана шу галереяларда наша чекиб, ароқ ичиб ақлу ҳушини йўқотган икки мингга яқин ёш-яланг қўлларини баланд кўтариб “Оллоҳу акбар” деб ҳайқирарди. Пастки қаватга микрофонлар ўрнатилган бўлиб, биласизми, у ерда ким турарди, ҳозир Покистонда яшириниб юрган ва қўли қонга ботган Тоҳир Йўлдошев билан ҳаммага маълум Жума Намангоний ёнмаён туриб, одамларни исёнга даъват этарди. Ўша дамда мени ёнимдаги кўриқчи ва ҳамроҳларимдан бутунлай ажратиб қўйишди. Мен микрофон олдига бир ўзим бориб, ваъз айтаётган Тоҳир Йўлдошевнинг қўлидан микрофонни тортиб

олдим-да, оломонга мурожаат қилдим: сизлар Президент билан учрашишни хоҳлаган экансиз, мана, мен келдим, қани, айтинглари, нимани истайсизлар? Шунни билиб қўйингларики, мен ҳам, алҳамдулиллоҳ, сизларга ўхшаган мусулмонман. Менга қандай саволларингиз бор?

Шундан сўнг улар мендан Наманганда туриб Ўзбекистонни ислом республикаси, деб эълон қилишимни талаб этишди. Биз уларнинг унта вакилини олиб, қўшни хонага кирдик ва музокаралар давомида ҳамма нарса жой-жойига тушди, амалда уларнинг биронта ҳам талаби бажарилмади.

Романова хоним эса бу ҳақда ҳеч нарса билмасдан туриб, барча воқеаларни бузиб талқин этади, ҳақиқатдан йироқ хулосалар чиқариб, ўзича қандайдир баёнотлар беради. Унинг чиқишидаги бутун маъно Андижон кўчаларида тинч намойиш ўтказилди, ҳукумат кучлари эса намойишчиларни ўққа тутди, деган хулосага қаратилган. Бу ҳам етмагани-

дек, у “тинч намойишчилар” фақат бир нарсани — Ўзбекистон Президенти билан учрашишни истагани ҳақида лоф уради. Бундай тугуриқсиз гапларни айтиш учун одам қанчалик сурбет бўлиши керак. Эҳтимол, айнан ўша пайтда мен Андижонда бўлганимдан у беҳабардир? Йўқ, бундай бўлиши мумкин эмас, чунки барча ахборот агентликлари менинг Андижонга эрталаб соат 8 да етиб борганим ҳақида хабар тарқатган эди. Эрталаб соат 8 да бошланиб, кечқурун соат 19 гача, 11 соат давом этган музокара-лар Президент номидан, Ислон Каримов номидан олиб борилди. Музокара-ларни Ички ишлар вазири З. Алматов ва вилоят ҳокими С. Бегалиев олиб борди. Улар ҳар бир таклифни аввал мен билан маслаҳатлашиб, кейин менинг номидан жангариларнинг “расмий” етакчиларига етказиб туришди.

Энди сизларга бугун НТВ телекана-ли бошловчиси нима деганини айтиб бермоқчиман. У гўё Андижонда 520 киши, Андижондан 70—80 километр

наридаги Пахтаобод туманида эса яна 200 киши отиб ўлдирилгани ҳақида маълумот берди. Бирон-бир каналда мана шундай уйдирма айтилса бас, уни шу заҳоти бошқалари “илиб” олади. Ҳеч ким “Бунинг манбаси қаерда?” деб сўраб ўтирмайди. Бу ҳам етмагандек, эмишки, кеча кечқурун чегарани кесиб ўтиш чоғида яна 17 киши отиб ўлдирилибди, шундай қилиб, уларнинг ҳисоб-китобича, гўё 700 нафардан ортиқ “тинч намоёйишчи” ҳалок бўлибди. Тошкент шаҳрида бўлган НТВ мухбири эса Ҳидоятова деган фуқародан интервью олади ва у 704 нафар “тинч намоёйишчи” ҳалок бўлгани ҳақида “маълумот” беради. Шунақа журналистларга мурожаат қилиб айтмоқчиман: “Олой бозорига боринг, у ерда бундан баттарини эшитасиз”.

Бас, мутлақо асоссиз тахмин ва фаразларни тарқатиш етар, деб ўйлайман. Сизлар ўзингиз узатаётган ахборотга ўта масъулият билан муносабатда бўлишингиз лозим.

Яна бир мисол. НТВ телеканали бошловчиси Россия Давлат Думаси спикери жаноб Гризлов Ўзбекистонга бир гуруҳ депутатлардан иборат делегацияни жўнатмоқчи экани ҳақида маълум қилади. Мен жаноб Гризловни биламан ва жуда ҳурмат қиламан. У аввал кўнғироқ қилиб, нималар юз бераётганини сўраб-суриштириб, сўнг қандайдир қарор қабул қиладиган жиддий одам. Ўйлайманки, бу НТВ ўйлаб топган яна бир сафсата, холос.

Мен, шунчаки билмоқчи эдим: НТВ ходимлари маош ва қалам ҳақини қаердан олишади — Россиянинг ўзиданми ёки бошқа жойданми?

Бугун соат 16.00 да Лондон шаҳридаги Ўзбекистон элчихонаси биноси олдида “ҳизб-ут-таҳрир”чилардан иборат бир тўданинг йиғилгани маълум бўлди. Албатта, уларнинг кўлига ўзбекларга қарши қаратилган шиорлар ва бошқа нарсалар тайёрлаб берилган. Халқимизда “Кўрққан олдин мушт кўтарар” деган мақол борки, бундай кимсаларга

нисбатан шуни қўлласак, ўринли бўлади.

Ўйлайманки, Лондон шаҳрида ўзларини ўз уйида юргандек хотиржам ҳис қилаётган “ҳизб-ут-таҳрир”чиларни тартибга чақириб қўйишга инглизларнинг ақли етади.

Оммавий ахборот воситаларида бошланган мазкур кенг қамровли кампания бу — тергов ишлари тугагунга қадар воқеалардан илгарилаб кетиш, Фарбдаги кенг жамоатчилик онгига ўзлари истаган сохта манзарани чуқур сингдириш, Европа ва АҚШда яшайдиган ҳар бир одамда Андижонда “тинч намойишчилар” ўққа тугилди, мана Ўзбекистонда қандай мустабид тузум ҳукмронлик қилмоқда, деган фикр уйғотишга интилишдан бошқа ҳеч нарса эмас. Бу кенг қамровли кампания ташкилотчилари мана нимани хоҳлайди. Улар бунинг учун катта пул тикишган.

Тиш-тирноғигача қуролланиб олиб, милиция постига, кейин мунтазам ҳарбий қисмга ҳужум қилиб, бугун проку-

рор айтиб ўтганидек, 305 дона автомат ва тўппонча, граната, 4 та қўл пулеметини қўлга киритиб, қамоқхонага бос-тириб борган ва 600 тача маҳбусни чиқариб юборганларни, сизларнинг таъбирингиз билан айтганда, “тинч аҳоли” “тинчгина намойиш” ўтказмоқчи эди, деб айтиш учун одам қанчалик безбет бўлиши керак. Ушбу хунрезликлар, одамларни гаровга олиш, ҳокимият биносини ишғол этиш — буларнинг барча-барчаси охир-оқибатда тинч намойиш ўтказиш учун қилинганмиди?

Айтинг, муҳтарам жаноблар, ҳурматли журналистлар, буларнинг ҳаммаси ақлга сиғадими ўзи, уларнинг бирини иккинчисига — қуроли босқин билан тинч намойишни қандай қилиб бир-бирига боғлаш мумкин?

Мен ўз халқимга ҳам мурожаат қилмоқчиман, қўлида қуроли бўлмаса, ҳеч кимга хавф солмаса, ким уларни ўққа тутади? Ким шундай қилади? Шундай қилган тақдирда, бу ишга қўл урган ақлу ҳуши йўқ одам ҳисобланади. Нима учун

ана шу оддий саволни ҳеч ким ўзига бермайди? Улар — бугун бизга четдан туриб мана шундай тухмат қилаётганлар, нимани хоҳлаяпти, фақат битта нарсани хоҳлаяпти — худдики Ўзбекистонда ҳеч қандай тартиб йўқ, Ўзбекистонда ҳаммаси зўравон, мамлакат раҳбарларининг калласи йўқ, ҳаммаси фақат ўзини ҳимоя қиляпти, халқнинг аҳволи чатоқ, қаёққа боришини билмайди ва агар кўчага чиқса, ҳукумат кучлари қурол ўқталиб, ўзининг оддий фуқаролик ҳуқуқларини талаб қилган одамларни ўлдирар экан.

Ҳой, барака топкурлар, айтинглар, бу қайси ақлга сиғади? Шунақа одамлар дунёда борми ўзи? Нима учун мен ўзимнинг таянчим ва суянчим бўлган, жондан азиз халқимни ўлдиришлар, деб буйруқ берар эканман? Нима учун? Ахир, бу қайси ақлга тўғри келади? Ҳозир бутун дунё жамоатчилигининг онгига мана шу фикрни қуйишмоқчи. Нима эмиш, Каримов режими, яъни Каримов ҳокимияти ўзини ҳимоя қилиш

учун шунча одамни ўлдириб юбораётган эмиш. Ахир, жангарилар қанчадан-қанча бегуноҳ одамларни ўлдирди, қўлларига автомат олиб, қанча зўравонлик қилди. Хўш, қўлида қуроли бўлган бундай тўда билан қандай муносабатда бўлиш, қандай гаплашиш керак?

Бугун дунёдаги бирор-бир ҳукумат таркибида қўлида қуроли бўлмаган кишиларни ўққа тутишга буйруқ берадиган одам топилмаса керак. Айтинглар, бундай уйдирмани қаердан топдингиз, у қаердан пайдо бўлди, бундай ҳукуматни қаерда кўргансиз? Лотин Америкасида кўрдингизми, Африкада кўрдингизми ёки Осиёда кўрдингизми, қаерда кўрдингиз?

Умуман, намойишчилар ўққа тутилди, деган уйдирма фикр қаёқдан пайдо бўлди ўзи? Қирғизистонлик бир инсон ҳуқуқлари ҳимоячиси, бугун биз Ўзбекистондан бир миллионга яқин қочоқларни кутяпмиз, деган гапни тарқатди. Айтинглар, бундай уйдирмани қандай ўйлаб топиш мумкин? Ахир, яқинда

бўлиб ўтган воқеалардан сўнг Қирғизистоннинг ўзи мададга муҳтож бўлиб, Ўзбекистондан ёрдам сўраб турибди. Эртага Ўзбекистоннинг бир миллион фуқароси югуриб Қирғизистонга боради деган гапга ким ишонади?

Жаноблар, сизнинг қўлингизда жуда қудратли қурол — ахборот қуроли бор. Шу боис мен сизларни ақл-идрок билан иш юритишга, доимо холис бўлишга ва ўзингиз билан мулоқотда бўлган халқни ҳурмат қилишга чақираман. Албатта, сизлар кимнингдир буюртмасини бажарасиз, буни биламан, лекин сизларда журналистлик шаъни, қолаверса, инсоний виждон ҳам бор-ку, ахир! Мен сизларни виждонли бўлишга чақираман. Бутун дунё бўйлаб бундай кампаниябозлик қилмаслик, Ўзбекистонни жумлаи жаҳонни қўрқитадиган қандайдир олабўжи қилиб кўрсатмаслик керак.

Мен бу гапларни фақат бу ерда ҳозир бўлганлар эмас, балки дунёдаги барча журналистларга қарата айтяпман. Бир

одам бир нима деса, бу тўғрими-нотўғрими ўнтаси илиб олади ва уларнинг бирортаси бу хабарнинг манбаси қаерда, деб сўрамайди.

Юзлаб одамлар отилганини ким, қаерда кўрибди? Ўзбекларда мусулмон одамни дуч келган жойга тасодифан дафн этиш одати йўқ, ҳар бир қабр белгили бўлади. Марҳамат, эртага Андижонга бориб, қабристондаги қабрларни санаб кўринглар. Мен кафилман, Бош прокурор айтган рақамлар ўз тасдиғини топади. Ҳар қанча оғир бўлса-да, мен 14 май куни ўлганларнинг сони ҳақида маълумот бердим.

Андижон воқеалари — бутун халқимизнинг фожиаси. Бу воқеаларда бизнинг одамларимиз, фарзандларимиз ҳалок бўлишди. Мен 13 май куни Андижонда содир бўлган фожиани шундай тушунаман. Ишонинглар, мен Ўзбекистондаги ҳар бир кишидан, ҳатто ўз фарзандидан жудо бўлган ота-оналардан кам қайғураётганим йўқ. Мен бу гапни юрагим оғриб айтяпман.

Бугун Андижонда бозорлар, дўконлар, жамоат транспорти ишляпти. Табиийки, ўз яқинларини йўқотиб, мусибат чекаётган оилаларда хурсандчиликни кўрмайсиз. Лекин бугун Андижонда тартиб-интизомга тўлиқ риоя этилмоқда, мен бунини Президент сифатида таъкидлаб айтаяпман. Ва эртага Андижонга борсангиз, бунга ўзингиз ҳам ишонч ҳосил қиласиз. Энди, марҳамат, саволларга ўтайлик. Мен ҳар қандай саволга жавоб беришга тайёрман.

М. Север, АҚШнинг “Фридом Хаус” нодавлат ташкилоти вакили:

— Андижонда рўй берган воқеаларни текшириш учун халқаро экспертларга рухсат бериладими?

Ислом Каримов. Чет эллик прокурор ёки терговчи келиб, бошқа бир мамлакатнинг мутлақо ички иши бўлган воқеаларни текширганини сиз қаерда, қайси давлатда кўргансиз? Бирорта мисол келтиринг-чи. Ўзбекистон — суверен, мустақил давлат ва бугун юзага келган вазиятни ўзи ҳал қилади.

Мана шундай воқеалар юртингизда содир бўлса, тафтиш этиш учун сиз бизни таклиф қиласизми? Сизларнинг мантигингиз шундай: гўё сизларнинг давлатларингиз Цезарнинг рафиқасию у ҳар қандай танқид ва шубҳалардан холи. Нима учун шундай деб ўйлайсизлар?

Мана, яқинда Буюк Британияда сайловлар бўлиб ўтди. Бирор чет эл элчихонасига сайлов жараёнларида ва сайловнинг ўзида кузатувчи сифатида бевосита иштирок этишга рухсат берилмади. Айтинг-чи, бундай сайлов қайси меъёрларга тўғри келади? Почта орқали овоз бериш нималарни кўрсатди, бунинг оқибатида қандай қоидабузарликлар бўлди? Мен буни Буюк Британия матбуоти эълон қилаётган ахборотларга таяниб айтяпман.

Бундан келиб чиқадики, бизнинг минтақада — Марказий Осиёда ёки айтайлик, Туркияда бирор воқеа рўй берса, сизлар, албатта, у ерда Европа ёки АҚШ вакиллари бўлиши керак, деган талабни қўясизлар. Нега сизда бирор воқеа бўлса,

уларни кузатиш ёки текширишда биз қатнашмаймиз? Нима, бизга фикр билдириш ҳуқуқи берилмаганми?

Ўзбекистонда Европада хавфсизлик ва ҳамкорлик ташкилотининг вакили бор, биз бу ташкилотнинг тўла ҳуқуқли аъзо-симиз, нега сиз унинг ваколатхонасига ишонмайсиз? Бу ерда Бирлашган Миллатлар Ташкилоти ва бошқа нуфузли халқаро ташкилотларнинг ҳам ваколатхоналари бор, нима учун уларнинг фикрига ишониш мумкин эмас? Нима ёки Фарб Бирлашган Миллатлар Ташкилотига ишонмай қўйганми?

Имкониятдан фойдаланиб айтмоқчи-манки, айнан шунинг учун ҳам бу ташкилотнинг Хавфсизлик Кенгашини ислоҳ қилиш зарур. Токи унда вакиллар сони кўпроқ бўлиб, Хавфсизлик Кенгаши чиқарадиган қарорлар, Осиё ёки Европада жойлашганидан қатъи назар, барча мамлакатлар манфаатларига тўла мос келсин.

Қаранг, Хавфсизлик Кенгашида қайси мамлакатлар вакиллари бор, нима

учун Европа давлатлари у ерда кўпчиликни ташкил этади? Бунга қандай асос бор? Менимча, кўпчилик, айниқса, Осиёда кўпчилик шундай деб ўйлайди.

А. Ивлиев, НТВ телекомпанияси мухбири:

— Жума кун ичкчурун Ўзбекистон Ташқи ишлар вазирлигидан аккредитациядан ўтказишни сўрадик, лекин ҳалигача ўтганимиз йўқ. Россия оммавий ахборот воситалари Ўзбекистонда вақтинча аккредитациядан ўтиши мумкинми?

Ислом Каримов. Мабодо сизни хафа қилишса, дарҳол норозилик билдирасиз. Айтинг-чи, сизнинг ўзингиз бутун дунёга тарқатаётган ахборотларингизнинг холислиги учун жавоб беришга тайёрмисиз?

А. Ивлиев. Биз доим жавоб беришга тайёрмиз.

Ислом Каримов. Сиз менинг саволимга жавоб бера оласизми?

А.Ивлиев. Қайси саволга?

Ислом Каримов. Сиз ҳозир мана шу минбарга чиқиб, нима учун бутун дунё-

га нотўғри ахборот тарқатаётганингиз сабабини айтиб, бунинг учун жавоб бера оласизми?

А.Ивлиев. Жаноб Президент, шахсан мен бутун телеканалнинг иши учун жавоб бермайман.

Ислом Каримов. Ана, кўрдингизми, жавоб беролмайсиз. Лекин, мен бу ерда ўтирган ҳар бир мухбир, аввало, ўз телекомпаниясининг вакили ва у ўз компанияси учун масъул, деб ўйлайман.

А.Ивлиев. Мен сиёсатчи эмасман, мен — журналистман, мен ўз ишимни ба-жаряпман.

Ислом Каримов. Мени кечирасиз-у, агар шундай деб ўйласангиз, хато қиласиз. Келинг, шу мавзуда бироз баҳслашайлик, бу фойдали. Журналист — сиёсатчи эмас, деб ҳисоблаш мумкинми? Шахсан мен бунга қўшилмайман. Айтинг-чи, сизнингча, сиёсатчилар нимага асосланиб хулоса чиқаради? Такрор айтаман, сиёсатчилар кимлар? Сиёсатчилар ўзларига тақдим этилган маълумотларни, жумладан оммавий ахборот

воситаларининг маълумотларини умумлаштириб, шу асосда иш олиб борадиган одамлар, тушуняпсизми? Улар ҳамма вақт ҳам бевосита жойларга бориб, вазиятни баҳолай олмайди. Уларда бундай имконият йўқ.

Бу залда Россиянинг Ўзбекистондаги элчиси ҳам ўтирибди. Элчи жаноблари айтиши мумкин, биз Россия элчихонасига НТВ телеканали томонидан мамлакатимизда юз бераётган воқеалар ва фактлар мунтазам бузиб кўрсатилаётгани юзасидан жиддий эътирозлар ва аниқ далиллар билан бир неча марта мурожаат қилганмиз. Россиянинг бошқа телеканалларини гапирмаса ҳам бўлади. Биз Россия томонидан Ўзбекистондаги воқеаларнинг холис ёритилишини таъминлашга қаратилган бирон-бир чора кўриладими, деб элчихонага неча марта мурожаат қилдик.

Жаноб мухбир, мана, сизга яна бир далил. Ўтган йилнинг 31 июлидаги воқеалар, Тошкентдаги Америка ва Исроил давлатлари элчихоналари олдида

содир этилган портлашлар ёдингизда, деб ўйлайман. Ўшанда НТВ телеканалининг иккита ижодий гуруҳи ана шу воқеаларни ёритишда қатнашган эди.

Биласиз, Тошкентнинг тепасида, тоғнинг устида икки миллиард куб метргача сув йиғиладиган Чорвоқ сув омбори бор. НТВ мухбирлари ўшанда телетошоабинларни ваҳимага солиб, террорчилар ана шу сув омборининг тўғонини портлатиб юбормоқчи, деган мазмунда хабар тарқатган. Ва бу ғирт уйдирма гапни нафақат россиялик, балки ўзбекистонлик тошоабинларга ҳам сингдиришга зўр бериб уринган. Ахир, бизда юз фоиз аҳоли рус тилини тушунади. Бинобарин, бундай бўҳтон гаплар минг-минглаб одамларни қаттиқ ташвиш ва хавотирга солади. Қани, айтинг, буни фитнадан бошқа яна нима дейиш мумкин?

А. Ниёзматов, “ИТАР-ТАСС” мухбири:

— Мен ҳам, НТВ мухбири сингари, Ўзбекистонда аккредитациядан ўтмаган

эдим. Шундай бўлса-да, 13 май куни Андижонда эдим. Ўша куни вилоят ҳокимияти биноти олдидаги майдонда ҳам бўлдим.

Олдиндан айтмоқчиман, менда Ўзбекистон паспорти йўқ, мен — Россия фуқаросиман, Москвада яшайман. Ҳақиқат ҳар доим ҳақиқатлигича қолиши керак. Фарғона водийсига қилган сафарим давомида — Тошкентдан Андижонгача — мени ҳеч жойда қўриқчилар тўхтатгани йўқ, шаҳарга бемалол кириб бордим.

Биз ҳокимлик биноти олдидаги оломон тўпланган майдонга бордик. Жангарилар ўз атрофига аёллар ва болаларни тўглаб олган эди. Буларни ўз кўзим билан кўрдим ва бу ҳақда хабар бердим, Москвадаги ҳамкасбларим эса ёзиб олишди.

Ўша пайтда бошимиз узра ўқ отила бошлади. Мен жангарилардан ўз бошлигини кўрсатишни, уларнинг қандай талаблари борлиги, ҳокимлик бинотига киритишларини сўрадим. Биз ҳокимлик биноти томон юришимиз билан улар бизни тўхтатди ва снайперлар биз-

га қарата ўқ ота бошлади. Жанговар ҳаракатлар тактикаси билан таниш бўлмаган киши ҳеч қачон бронезилет кийиб олиб, ўз атрофига тинч аҳоли вакилларини, болаларни ўтқизиб қўймайди.

Мен ўтирган одамлар олдига келиб, 14 ёшли Муҳаммад исмли боладан бу ерда нима қилаётганини сўраганимда, майдонга отаси ва онаси чақирганини айтди. Кейин аёллар билан гаплашмоқчи бўлганимизда бизни қуршаб олиб, у ердан суриб чиқаришди. Ким бунга шубҳа қилса ва ишонмаса, мен ўша жойга бориб, ҳаммаси аслида қандай бўлганини кўрсатишим мумкин. Улар бизнинг ҳайдовчимизнинг машинасини ҳам тортиб олмоқчи бўлишди. Журналистнинг виждони мана шундай пайтларда ўзини фаол кўрсатиши керак. Бу гаплардан кейин менинг Ўзбекистондаги хизмат сафарим қанча давом этишини билмайман, лекин бир нарсани айтмоқчиман. Ўша куни биз, мухбирлик пунктида ишлайдиган ҳамма ходимларимиз тез-

кор штабга келдик ва қурол-яроғлар қаердан тарқатилаётгани, одамларни қўлига қурол олиб, майдонга боришга мажбур қилишгани тўғрисида ахборот бердик.

Матбуот анжуманида Американинг “Нью-Йорк таймс” газетаси мухбири Лола Манахова Ўзбекистонда демократик жараёнлар гўёки суст кечаётгани тўғрисида билдирилаётган мулоҳазалар ҳамда айрим сиёсатчилар, жумладан, Буюк Британия ташқи ишлар вазири жаноб Стронинг Андижон воқеаларига нисбатан муносабати ҳақида Ўзбекистон Президенти қандай фикрда экани билан қизиқди.

Ислом Каримов. Сиз айрим газеталар, баъзи оммавий ахборот воситалари шу кунларда эълон қилаётган гапларни айнан такрорлаб ўтдингиз. Мен, Англия ташқи ишлар вазири Андижон воқеалари ҳақида етарли маълумотга эга бўлмаган, деб ҳисоблайман. Жаноб вазир бу маълумотларни шунчаки таърифлаган, бундан ташқари, агар эсингизда бўлса,

у ўз сўзида бу айтилганлар дастлабки маълумотлар экани ва уларнинг қанчалик ишончлилигини ҳали текшириш лозимлигини таъкидлаган. Агар сиз етарли даражада холис бўлсангиз, жаноб Стронинг сўзларидан фақат ўзингизга керакли жойларини юлиб олмасдан, унинг гапларини тўлиқ келтиришингиз лозим.

Президент Ислон Каримов журналист Сергей Ежковнинг Андижонда рўй берган воқеаларнинг ижтимоий сабаблари ҳам бўлиши мумкинми, деган саволига жавобан қуйидаги фикрларни билдирди.

Ислон Каримов. Аҳолининг норозилиги ва ижтимоий кескинликка олиб келадиган вазият дунёнинг ҳамма мамлакатларида бор. Фуқаролик жамияти яхши ривожланган, кучли фуқаролик институтлари бўлган мамлакатда бундай воқеалар “инқилоб” деб аталадиган оқибатларга олиб келмайди ва бу борада ҳар қайси мамлакатда сайлаш ҳамда сайланишнинг барча талабларига риоя этилиши жуда муҳим. Яъни, ҳар бир

мамлакат халқ томонидан қўллаб-қувватланадиган етакчиларнинг алмашиши ва сайланиши конституцияда белгиланган муддатларда ўтишини таъминлаши даркор. Бу — иккинчи шарт. Фарбда, айниқса Европада, демократик қадриятлар янада мустақамланиб бораётган Осиёнинг айрим мамлакатларида ҳамма нарса зиддиятли вазиятларни ечишда қандай услублар қўлланишига боғлиқ. Эркинлик ва демократияни кенг ёйиш доктринасини амалга ошириш билан банд бўлганлар бунни ҳисобга олиши лозим. Демократия даражаси, одамларнинг тафаккур даражаси паст бўлган мамлакатларда, айниқса, диний экстремизм кўринишлари учраб турадиган давлатларда ижтимоий муаммолар жуда қийин ҳал этилади. Мана шу омилни албатта инобатга олиш даркор.

Ҳаммангиз Генри Киссинжерни яхши биласиз. Мен уни ниҳоятда ҳурмат қиламан, у билан кўп марта учрашганман, Америкага борганимда менга шу сиё-

сий арбоб мукофот топширган эди. Яқинда у дастурий аҳамиятга эга бир мақола эълон қилди. Ана шу мақоланинг асосий жиҳатлари ҳақида қисқача тўхталиб ўтмоқчиман. Мен аввалги матбуот анжуманида Збигнев Бжезинскийнинг сўзларини эслатган эдим. Генри Киссинжер ҳам, Збигнев Бжезинский сингари, эркинлик ва демократияни кенг ёйиш жараёнини ташқаридан таъсир ўтказиб, сунъий тарзда тезлаштирмоқчи бўлаётганларни аслида бундай ҳаракатлар тесқари натижа бериши мумкинлигидан огоҳлантиради. Демократиянинг универсал моделидан кўр-кўрона нусха кўчириб, Европа мамлакатларида бу нарса юзлаб йиллар давомида жорий этилганини унутиб, уни ўн йил ичида амалга оширишга уриниш, бу бориб турган нодонлик ва калтабинликдир. Киссинжер бу иш билан машғул бўлган одамларни, билиб қўйинглар, бу жараёнга учинчи куч аралашиши ва ушбу ҳолат улар учун жуда қўл келиши мумкин, деб огоҳлантиради. Айтайлик, Қирғизистон-

даги каби, ўзларини демократ деб атай-диганлар вужудга келтирган вазиятдан, юзага келтирган парокандаликдан ана шу учинчи куч фойдаланиб қолади.

Кўпдан буён кузатилаётган ҳақиқат шундан иборатки, нима учундир эркинлик ва демократияни одатда нефть ва газга бой давлатлар, минтақаларга ёйишга, ривожлантиришга зўр берилади. Нима учун эркинлик ва демократияни айнан Яқин Шарқда, Каспий минтақасида, нефтьга бой мамлакатларда ривожлантиришга интилиш кучли? Нима учун? Бу саволга ҳар ким ўзи жавоб бериши керак. Ироқда уруш бошлаган айрим мамлакатлар бошқаларга ақл ўргатмасдан, у ерда ўзлари “демократияни ривожлантириш”да қандай усуллардан фойдаланаётгани ҳақида такрор ва такрор ўйлаб кўрса бўларди. Маслаҳат беришни ёқтирадиганлар, бошқаларнинг ишига жуда катта ва чуқур баҳо бераётганлар бир меъёр бўйича иш юритса, ёмон бўлмас эди. Баъзи бировлар учун бир стандарт, ўзлари учун эса

бошқа стандарт қўллашдан воз кечиш керак.

Ўзбек халқида чуқур маънога эга бир мақол бор. Яъни, “Олдин ўзингга боқ, кейин ногора қоқ”.

М. Уитлок, Би-би-си телерадиокомпаниясининг мухбири, М. Головнина, Рейтер ахборот агентлиги мухбири:

— Жаноб Президент, Сиз АҚШ Давлат департаменти расмий вакили Ричард Баучернинг Андижон воқеаларига оид баёнотига қандай муносабат билдирган бўлар эдингиз?

Ислом Каримов. Жаноб Баучернинг ҳамма гапи тўғри. У маъқул усуллардан фойдаланиш ёки номаъқул усулларни қўллашга йўл қўймаслик ҳақида гапирганда нимани назарда тутганини мен жуда яхши тушунаман. Бироқ жаноб Баучер ўзига ва ўз мамлакатига ҳам шундай талаблар қўйса, яхши бўлар эди. Айтмоқчиманки, Ўзбекистон ҳамма вақт — АҚШга Қарши шаҳри яқинидаги Хонобод аэродромидан фойдаланишга рухсат этилган 2001 йилда ҳам, бутун ҳам ўзининг

мустақил сиёсатини олиб бормоқда. Биз ҳеч қачон, такрор айтаман, ҳеч қачон, қанчалик буюк бўлмасин, бирор-бир мамлакатнинг сиёсий таъсирига берилмаганмиз. Американинг талаблари ичида ўринлилари ҳам бор — бу, демократияни ривожлантириш, сўз ва матбуот эркинлиги, аввало, демократик қадриятлар билан боғлиқ масалалар. Биз бу талабларни тўғри қабул қиламиз ва келгусида ҳам демократия йўлидан, демократик жамият қуриш йўлидан, ўзимизга хос миллий қадриятларни мустаҳкамлаш йўлидан боришда давом этамиз.

Матбуот анжуманида давлатимиз раҳбари журналист И.Сафаргалиева ҳамда “Франс-пресс” ахборот агентлиги мухбири Н.Коулманнинг Ўзбекистон ва Қирғизистон чегараларидаги ҳозирги вазият билан боғлиқ саволарига ҳам батафсил жавоб қайтарди.

Ислом Каримов. Қирғизистон томонининг билдиришича, ҳозирги вақтда бу мамлакатнинг чегарамизга яқин ҳудудида лагерь ташкил этилган. Телевиде-

ние орқали берилган хабарларга кўра, Қирғизистон ҳукумати бу лагерни электр энергияси ва бошқа шароитлар билан таъминлаган. Бугун у ерда тахминан 500 киши бор — ҳозирча аниқ рақамни айтиш қийин. Матбуот анжумани иштирокчиларига маълум қилмоқчиманки, лагерга жойлашган бу одамлар Қирғизистон ҳудудига ўтгач, Ўзбекистонга 73 та автомат қайтариб берилган. Такрор айтман, Ўзбекистонга, бизнинг чегарачиларимизга Қирғизистон томони 73 та автоматни қайтариб берган ва бу қуроллар “қочқин” деб аталаётган кимсалардан олинган. Ўзингиз ўйлаб кўринг, шундан кейин улар қандай қилиб қочқин бўлсин? Қирғизистон томонининг талқинича, бу одамлар гўёки чегара орқали ушбу давлат ҳудудига қочиб ўтган эмиш. Кеча телевизор орқали бир кампирнинг қандайдир ёш йигитлар ёрдамида кўприкдан ўтаётгани кўрсатилди. Буларнинг ҳаммаси НТВ каби телеканаллар тасвирлайдиган сохта манзаралардир. Агар биз истаганимизда, бу “қоч-

қин'ларни ўз ҳудудимизда ушлаб қолар эдик. Бу масалада ҳеч қандай муаммо йўқ. Бизнинг чегарамизни етарли жанговар тайёргарликка эга бўлган қисмлар қўриқлайди. Чегарани бузиб ўтишга йўл қўймаслик уларнинг қўлидан келади. Биз қуролли тўқнашувга йўл қўймаслик учун чегарани ўзимиз очиб қўйдик ва уларга нариги томонга ўтиш имкониятини яратиб бердик. Бу шахсан менинг кўрсатмам эди.

Мен бу одамларни қочоқлар деб ҳисобламайман, уларни, айниқса, аёллар ва кампирларни ҳеч ким қувғин қилгани йўқ. Шундай вазиятда ўзини инсон ҳуқуқлари ҳимоячиси қилиб кўрсатмоқчи бўлган қирғизистонлик бир жаноб “Бизга келаётган қочоқлар сони бир миллионга боради, бизга халқаро ёрдам кўрсатинг”, деб айюҳаннос солмоқда. Бундан кўзланган мақсад аниқ — қандай қилиб бўлмасин, кимдандир садақа ундириш.

Д. Струнов, АҚШнинг “Ассошиэйтед-пресс” агентлиги муҳбири:

— Диний экстремистик гуруҳларнинг асл мақсад-муддаолари нималардан иборат ва улар Ўзбекистонга қандай хавф туғдирмоқда?

Ислон Каримов. Аввало шуни айтмоқчиманки, террорчиларнинг режалари хомхаёлдан бошқа нарса эмас. Чунки Ўзбекистон халқи бундан 10-15 йил бурунги даврдан тубдан фарқ қилади ва аминманки, бизнинг одамларимиз ўрта асрларга хос тартибларни мутлақо қабул қилмайди. Мен бу масала бўйича барча кафолатларни бера оламан. Тасаввур қилинг, бизда ҳозир минглаб янги замонавий лицей ва коллежлар қурилган, уларда қанчадан-қанча болалар ўқимоқда. Ўзингиз ҳисобланг, ҳар бир коллежда ўртача 800 нафардан 1000 нафаргача йигит-қизлар таълим-тарбия олмақда. Улар замонавий билимларни, компьютер ва хорижий тилларни ўрганмоқда.

Шу кичик мисолнинг ўзидан келиб чиқиб, айтинг-чи, бу ёшлар ўрта асрларга хос тартибларга қайтишга, бу

қизлар паранжи ёпинишга рози бўладими? Бугунги кунда ёшларимизнинг 60 фоизи интернетдан фойдаланмоқда. Жамиятда конституция ўрнида шариат қоидалари амал қилишини, судья ўрнига қози ўтиришини, суд мажлиси ва муҳокамасисиз, жиноят қонунчилигисиз инсоннинг устидан кўр-кўрона ҳукм чиқарилишини бугунги кунда ким ҳам истайди? Шу боис халқимиз халифатчилик ғоясини мутлақо ёқламайди. Халифатчилик тарафдорлари бўлган диний жангарилар бугун ўзларининг талабларига бўйсунмайдиган барча одамларни кофирга чиқаради, большевиклар каби, кимки биз билан бўлмаса — у бизга душман, уни йўқотиш керак, деган шиорга амал қилади.

Сизлар эртага Андижонга борганда ёшлар билан учрашинг, шунда улар сизга ўз хоҳиш-истакларини айтади. Афсуски, демократия ҳақида кўп гапирадиган ва ўзини демократиянинг устунни деб атайдиган айрим шахслар бугун

мўътадил радикаллар деб аталувчилар билан тил топишишдан ҳам тап тортмайди. Ана, Афғонистонда кимлардир мўътадил қарашдаги толибларни қидириб овора бўлишмоқда. Уйлайманки, буларнинг барчаси беҳуда ишлар.

Ю. Черногаев, Германиянинг “Дойче велле” радиоси мухбири:

— Икки ҳамкасбимиз бир вақтда ва бир-биридан мустақил равишда Андижон воқеалари ҳақида гапирар экан, Тоҳир Йўлдошевнинг Боткенда эканини таъкидлаган. Сиз бу ҳақда қандай фикрдасиз?

Ислом Каримов. Аминманки, Андижон воқеалари жиддий, ўта жиддий тайёргарликсиз, жангариларнинг Афғонистон ва бошқа можароли ҳудудларда ортирган тажрибасисиз рўй бермаган бўларди. Т. Йўлдошев, Ж. Намангоний ва жангариларнинг бошқа етакчилари Фарғона водийсидан чиққан. Шу сабабли водийда вазиятни издан чиқаришга қаратилган бирор воқеа юз берса, таби-

ийки, уларнинг қўли бўлади. Махсус хизматларимиз қўшни ҳудуддан туриб бу жараёни бошқарган шахслар ҳақида маълумотга эга эмас.

Матбуот анжумани якунида Президент И.Каримов оммавий ахборот воситалари, хусусан, мамлакатимиз журналистларининг Андижонда рўй берган воқеаларни ёритишдаги бурчи ва масъулиятига яна бир бор эътибор қаратди.

Ислом Каримов. Албатта, оммавий ахборот воситалари Андижонда рўй берган воқеалардан бошқаларга нисбатан кўпроқ хабардор бўлиши керак, вазиятнинг ичига кириши ва негизига етиб бориши зарур. Бу нохуш воқеалар нима учун рўй берди? Такрор ва такрор айтман, Ўзбекистон халқи учун, унинг бугунги обрўси учун бу жуда катта фожиа бўлди. Бу фожианинг сабабларини барчага чуқур ва атрофлича тушунтириб бериш лозим. Ким бўлмасин — ёшми, қарими, зиёлими, ишчими, оддий деҳқонми — бутун халқимиз бу воқеалардан тегишли хулоса чиқариб олиши керак.

Токи бу воқеалар бизни доимо огоҳлик ва ҳушёрликка чақириб турсин, оёғимиз остидан бошқа бундай фалокатлар чиқмасин.

ЎЗБЕК ХАЛҚИ ҲЕЧ ҚАЧОН, ҲЕЧ КИМГА ҚАРАМ БЎЛМАЙДИ

*2005 йил 25 май куни Хитой Халқ
Республикасига давлат ташрифи билан жўнаб
кетиш олдидан Тошкент аэропортида оммавий
ахборот воситалари учун берилган интервью*

Савол. Бугун дунёдаги баъзи давлатлар, ўз манфаатларидан келиб чиққан ҳолда, Марказий Осиё минтақасида ўз мақсадини кучайтиришга интилаётган бир пайтда Ўзбекистон — Хитой давлатлари ўртасидаги ҳамкорлик алоқалари барқарор ривожланиб бормоқда. Бу муносабатларни янада ривожлантириш учун икки мамлакат ҳамкорлигида қайси масалаларга кўпроқ эътибор қаратиш керак, деб ўйлайсиз ва мазкур ташриф давомида қандай ҳужжатлар имзоланиши кутиляпти?

Ислом Каримов. Авваламбор, Хитойнинг бугунги аҳволи, ҳаётнинг барча жабҳалари бўйича ўсиш суръатлари ва салоҳияти, умуман, халқаро майдондаги ўрни ҳақида гапирадиган бўлсак,

шунни таъкидлаш керакки, Хитой худи, аҳолисининг сони ва бошқа-бошқа жиҳатлари нуқтаи назаридан ҳам буюк давлат. Ҳозирги кунда бу мамлакатда 1 миллиард 300 миллион киши яшайди.

Хитой халқи ўзининг ақлий салоҳияти билан жаҳондаги энг илғор ва юксак технологияларни муваффақиятли ўзлаштириб келмоқда. Биргина космос соҳасида, ҳарбий соҳада эришаётган ютуқларининг ўзиёқ кўп нарсани англатади. Шу маънода, Хитой кейинги 20—25 йил давомида ўсиш суръатлари, мамлакат иқтисодиётини ривожлантириш борасида қўлга киритаётган натижалари билан бутун дунёни ҳайратда қолдирмоқда, десак, айна ҳақиқатни айтган бўламиз. Бугунги кунда у жаҳонда ялпи ички маҳсулот ҳажми бўйича олтинчи ўринни, бошқа иқтисодий-ижтимоий кўрсаткичлар бўйича ҳам етакчи ўринларни эгаллаб келмоқда.

Агар рақамларга эътибор берадиган бўлсак, бу мамлакатдаги ялпи ички маҳсулот ҳажми бугунги кунда 1 триллион

600 миллиард долларни ташкил этмоқда. Ташқи савдо ҳажмининг ўзи 1 триллион 150 миллиард долларга тенг бўлмоқда. Хитойнинг ташқи бозорларга чиқиш суръати шундай тез ўсяптики, бунинг натижасида экспортнинг ижобий сальдоси, бошқача айтганда, экспорт ва импорт қилинадиган маҳсулотлар ўртасидаги умумий фарқ камида 30—35 миллиард долларга етмоқда. Бу — экспорт қилинадиган товарлар савдосидан келадиган соф фойда демакдир. Бу ўсиш узлуксиз бўлаётгани ва айнан шу ҳолат барчани ҳайратда қолдираётганини таъкидлаш лозим.

Хитой БМТ Хавфсизлик Кенгашининг доимий аъзоси бўлиб, нафақат Осиёда, балки бутун дунёдаги энг муҳим ва долзарб халқаро масалалар бу мамлакат иштирокисиз ҳал қилинмайди. Хитойнинг халқаро майдонда ўзига ҳар томонлама ишончли ва нуфузли ўринни эгаллаб олганини агар ўзимизга тасаввур қиладиган бўлсак, яна кўп нарсалар аён бўлади.

Ўзбекистон ва Хитой муносабатлари, уларнинг тарихи, ҳозирги аҳволи ҳамда истиқболи ҳақида кўп гапириш мумкин. Масалан, ўтган йили Хитой Халқ Республикасининг Раиси Ху Цзиньтао жаноблари Ўзбекистонга ташриф буюрди. Ана шу ташриф натижаларига кўра Хитой ҳукумати томонидан бизнинг мамлакатимизга имтиёзли кредитлар ажратилди. Биргина ўтган йилнинг ўзида Хитой бизга 350 миллион долларлик ёрдам берди. Бу Хитойнинг юртимизга нисбатан дўстона муносабати, хайрихоҳлиги, Ўзбекистон билан бирга ўз келажагини кўришга, турли соҳаларда ҳамкорлик қилишга тайёр эканининг яққол исботи, десак, муболаға бўлмайди.

Хитойга бу галги ташрифимиздан кўзланган биринчи мақсадимиз — бугунги кунда Марказий Осиёда юз бераётган жараёнлар ҳақида фикр алмашиш, минтақа миқёсидаги мавжуд муаммо ва хавф-хатарларни бартараф этиш, хавфсизликни таъминлаш каби масалаларни вазминлик билан, узоқни кўзлаб, яна

бир бор биргаликда кўриб чиқиш. Биз ҳозирги пайтда дунёдаги кўплаб катта давлатлар билан ҳамкорликни мустаҳкамлаш бўйича кўп ишлар қиляпмиз. Мана, мисол учун, Россия билан алоқаларимиз ҳар томонлама ривожланыпти ва бу ҳамкорликнинг икки томон учун ҳам қандай фойдали бўлаётганини кўп-кўп масалаларда кўриш қийин эмас. Халқимиз, жамоатчилигимиз ҳам яхши биладики, Россия томони билан кейинги пайтда имзоланган шартномалар, баёнот ва келишувлар амалий натижалар бермоқда. Айтиш керакки, буларнинг барчаси Ўзбекистон ва Россиянинг ўзаро ишончли ва дўстона муносабатлари ифодасидир.

Бундай муносабатлар ривожини бошқа давлатлар билан — мана, Ҳиндистонни олайлик, яқинда Президенти расмий ташриф билан юртимизга келиб-кетган Жанубий Кореяни олайлик — ривожланиб бораётган алоқаларимиз мисолида ҳам кўриш мумкин. Буларнинг барчаси халқаро миқёсда Ўзбекистонга, умуман,

Марказий Осиё давлатларига қизиқиш катта эканини кўрсатади.

Айниқса, Хитой давлати қадим-қадимдан бизнинг энг яқин қўшнимиз бўлиб келган. Ота-боболаримиз асрлар, минг йиллар давомида ўзаро борди-келди қилиб, тажриба алмашиб яшаган. Халқимизда «Ён қўшни — жон қўшни» деган гап бор. Биз агар шундай буюк давлат, улкан халқ билан муносабатларимизни ривожлантириш, ўзаро ёрдам, савдо-сотиқ масалалари, анъанавий борди-келдиларни янада мустаҳкамлаш ҳақида гаплашиб олсак, албатта, икки томон учун ҳам фойдали бўлади. Жумладан, хавфсизлик, ҳозирги кунда бутун дунёни ларзага солаётган халқаро терроризм, экстремизм, сепаратизм, гиёҳвандлик, уюшган жиноятчилик каби бало-қазолардан қандай қилиб ўзимизни ҳимоялашимиз, юртимиз, минтақамиз тинчлигини турли ҳамла ва тажовузлардан, ёмон кўзлардан қандай сақлаш билан боғлиқ масалалар эътиборимиз марказида бўлади. Шу би-

лан бирга, ўзаро ҳамкорлигимизнинг узоқ ва давомли истиқболларини кўриш, бугунги иқтисодий муносабатларимизни янги босқичга кўтариш, биргаликда кўшма корхоналар ташкил этиш борасида ҳам янги қадамлар қўйишни мўлжаллаяпмиз. Биласизлар, Ўзбекистон ер ости конлари — бу нефть ва газ ёки бошқа минерал захиралар бўладими — табиий қазилмаларга жуда бой. Лекин уларни қазиб олиш катта маблағни талаб қилади.

Шу борада, насиб этса, Хитой ҳукумати билан бир шартномага бугун-эрта имзо чекамиз. Бу шартномага асосан Хитой томони 600 миллион доллар маблағни Ўзбекистондаги табиий бойликларни қазиб олиш мақсадларига сарф қилади. Умуман, ушбу ташриф давомида Ўзбекистон ва Хитой ўртасида тузиладиган тўққизта ана шундай шартномага асосан ажратиладиган маблағнинг ҳажми 1,5 миллиард долларга тўғри келади. Халқимиз шунга эътибор бериши керак, бир ташриф давомида эришила-

диган келишувлар, имзоланадиган ҳужжатлар туфайли яқин 3-5 йил давомида Ўзбекистон заминига Хитой томонидан 1,5 миллиард долларлик маблағ кириб келади. Мана шу рақамнинг ўзиёқ Хитой билан ўзаро ҳамкорлик соҳасида кўп нарсага эришаётганимизни кўрсатади.

Шулар қаторида мазкур ташриф мобайнида яна 15 та давлатлараро ва ҳукуматлараро ҳужжатга имзо чекамиз. Булар орасида энг муҳим ҳужжат — бу Хитой ва Ўзбекистон ўртасидаги ўзаро дўстлик, ҳамкорлик ва шериклик муносабатлари тўғрисидаги шартномадир. Бу шартномага, насиб этса, бугун имзо чекишимиз зарур. Бу ҳужжат ўз номи ва ички маъноси билан қандай аҳамиятга эга эканини кўрсатиб турибди.

Биз Хитой раҳбарияти билан нафақат хавфсизлик тўғрисида, савдо-иқтисодий алоқаларимиз ҳақида, балки Шанхай Ҳамкорлик Ташкилоти доирасидаги ҳамкорлик масалалари хусусида ҳам батафсил гаплашиб олишимиз лозим.

Табиийки, ўзаро суҳбат ва музокара-лар чоғида маданият ва санъат соҳаси-даги алоқаларимиз тўғрисида ҳам сўз юритамиз. Шу кунларда Хитойда Ўзбекистон маданияти кунлари бўлиб ўтди. Шу нуқтаи назардан қараганда, хитой халқининг бизнинг маданиятимизга қандай катта қизиқиш билан қараётгани санъаткорларимизнинг бу мамлакатдаги чиқишларида яққол кўзга ташланмоқда. Хитойликлар уларни катта ҳур-мат-эҳтиром ва ҳаяжон билан кутиб олишди, Ўзбекистон маданиятига қан-чалик тушуниш билан, қизиқиш билан қарашларини намоён қилишди.

Биз, шунингдек, таълим-тарбия маса-ласида, жумладан, мамлакатларимиз ўрта-сида талабалар алмашуви, олимларимиз-нинг ўзаро ҳамкорлигини йўлга қўйиш бўйича ҳам гаплашиб олмоқчимиз. Бу со-ҳада ҳам истиқболга катта ишонч билан қарашга тўлиқ асосларимиз бор.

Бугун бошланаётган ташрифимиздан кўзланган асосий мақсад ва режалари-миз ана шулардан иборат.

Савол. Андижонда рўй берган воқеалар муносабати билан айрим мамлакатларнинг “халқаро текширув” ўтказиш ҳақидаги уринишларини қандай изоҳлаш мумкин?

Ислом Каримов. Андижонда рўй берган воқеалар халқимизни жуда катта ташвишга солди. Ҳозир марказда ҳам, юртимизнинг узоқ ва яқин жойларида ҳам қари бўладими, ёш бўладими, кўпчилик бу фожиага нисбатан ўз муносабатини билдирмоқда. Бугун бу бало бизнинг юртимизга қаердан келди, қандай қилиб остонамиздан ошиб ўтди ёки кўшни давлатлардан келдими, бу офатнинг ўзи нима, унинг ортида кимлар турибди, деган саволлар кўпчиликни қизиқтирмоқда. Буни мен табиий ҳол, деб ўйлайман.

Нега деганда, Андижонда шунча одам ҳалок бўлди. Андижондек катта ва гўзал шаҳарни ишғол қилиб кўлга олмоқчи бўлган жангариларнинг мана шундай уринишларининг ўзи бизнинг тарихимизда ҳеч кузатилмаган воқеа эканини

ҳисобга оладиган бўлсак, албатта, халқимизнинг бундай ташвишланиши, бу воқеага ўз муносабатини билдириши табиий.

Ўзини мана шу юрт фарзанди деб билган ва ота-боболарининг шу тупроқда ётган хоқини асраб-авайлашни муқаддас бурчи, деб биладиган ҳар қайси инсон бу воқеаларни маълум даражада ўз ҳаёти билан, оиласи ва маҳалласининг тинчлиги, болаларининг эртанги куни билан боғлайди. Шундай экан, одамларнинг ана шундай ташвиш ва ҳаяжонлари ҳаммага тушунарли. Ва шахсан менга, Президент номига шу мавзуда кўплаб хатлар, мурожаатлар, ҳамдардлик мактублари келяпти. Мен бу ҳақда алоҳида гапирмасам, одамларимизнинг мамлакатимиздаги тинчликни асраш бўйича шундай куйинишларини халқимизга етказмасам бўлмайди. Чунки бу гапларни айтмасам, шунча одамнинг дардини кўнглимда сақлаб, ўзим ҳам қандайдир оғир ҳолатда юргандек бўламан.

Умуман, халқимиз билан қанча кўп мулоқот ва муносабатда бўлсак, ёқадими-ёқмайдими, уларнинг барча саволларига холис жавоб берсак, ўйлайманки, бугунги таҳликали бир замонда бу жуда керакли ва ўринли бўлади. Одамларда қандай савол пайдо бўлмасин, шу саволларга биргаликда албатта жавоб топишимиз керак. Шундан кейингина уларнинг кўнгли тинч бўлади. Савол қандай бўлишидан қатъи назар, агар унга жавоб топса, одамнинг кўнгли таскин топади ва эртанги кунига ишончи ҳам анча мустаҳкам бўлади.

Бугун Андижон шаҳрида, Андижон вилоятида яшаётган халқимизнинг ҳаёти аста-секин асл ҳолатига қайтяпти, десак, ҳеч қандай хато бўлмайди. Буни телевидение орқали янада кўпроқ кўрсатсак, ёмон бўлмас эди.

Бошқа вилоятлар хафа бўлмасин, лекин Андижоннинг ҳаётини, бутун Фарғона водийсининг аҳволини телевидение шу кунларда кўпроқ кўрсатиши керак. Халқимизнинг «Юз марта га-

пиргандан бир марта кўрган афзал» деган мақолини назарда тутадиган бўлсак, бунинг ижобий таъсири ва аҳамияти янада яққол намоён бўлади.

Шуни ҳисобга оладиган бўлсак, қаерда яшамасин ва ишламасин, маҳалла оқсоқоли ёки пенсионер бўладими, далада ишлайдиган деҳқон ёки зиёли бўладими, кўпроқ оддий одамлар билан мулоқотларни, уларнинг фикрларини бериб, Андижон воқеаларининг асл моҳияти қандай экани, уларнинг орқасида қандай тортишувлар бўлаётгани, ким қандай ниятлар билан жар солаётгани, четдаги баъзи давлатлар бизга қандай шартлар қўяётгани ҳақида бутун Ўзбекистон аҳлига етказиш керак.

Айрим сиёсатчилар Андижон воқеалари ҳақида тўлиқ маълумотга эга бўлмасдан туриб, чуқур ўйланмаган гапларни айтмоқда. Нима эмиш, Андижон воқеалари бутун дунёнинг эътиборида турган эмиш. Жаҳонни, авваламбор, Европани ташвишга солаётган эмиш. Уларда туғилган кўплаб саволларга жа-

воб топиш учун улар Андижон воқеаларини текшириш мақсадида халқаро комиссия тузиб, Ўзбекистонга юборар экан. Улар бу ерга келиб, бу террорчилик ҳаракатлари ва уларнинг атрофида тарқалган жуда кўп миш-мишларни текшириб кўрармиш. Ундан кейин биз ана шу комиссия олдида ахборот бериб, керак бўлса, худдики айбдордек, уларнинг терговиди қатнашиб, саволларига жавоб берар эканмиз. Эй барака топкур, бу қанақаси, ахир, Ўзбекистон мустақил, суверен давлат бўлса, унинг дарвозаси ва остонаси, ўзига хос давлат тизими, сайланган ҳукумати ва Президенти бўлса?

Бутун бошли давлатга комиссия келар экан ва бу комиссия аъзоларининг ўзлари хулоса чиқариб, бутун дунёга жар солар экан. Мен уларнинг хулосалари қандай бўлишини олдиндан айтишим мумкин. Уларнинг хулосалари Чеченистон ва бошқа давлатларда содир бўлган воқеалар бўйича чиқарилган хулосалардан фарқ қилмайди.

Улар биз олдиндан ўзимизга тасаввур қиладиган масалаларни бўйнимизга осиб қўядиган бўлса, кейин умрбод ўзимизни айбдордек ҳис қилиб, ноўрин қўйилган айбловларга жавоб беришга мажбур бўламиз. Бу ишларнинг ташаббускорлари нимани истайди? Биз ўзимизни гўёки айбдордек, бечорадек ҳис қилиб, энди, билмабмиз, бизларни кечиринг, деб уларнинг олдида муте бўлиб туришимизни истайди.

Айтмоқчиманки, биз бу можарони, бу фожиани қанча тез бартараф этсак, Андижондаги ҳаётни қанча тез изга туширсак, яъни ўзимиз бошлаган тергов ишларини охирига етказиб, холис хулосамизни халқимизга, дунё жамоатчилигига етказсак, бундай гапларнинг пайи шунча тез қирқилади.

Куни кеча Олий Мажлисимиз депутатлари бу масалани муҳокама қилиб, унинг атрофида бўлаётган турли бўлмағур гап-сўзлар бўйича ўз ташвишларини билдириб, Андижон воқеаларини текшириш юзасидан махсус мустақил

парламент комиссиясини ташкил этиш ҳақида қарор қабул қилди. Бу комиссия таркибига 16 нафар энг ишончли ва энг юқори малакали депутат, қуйи ва юқори палата аъзолари киритилди. Бу комиссия Андижон воқеалари бўйича ўзининг мустақил хулосасини билдиради, албатта. Шундай бўлса, бош устига, буни ҳукуматимиз ҳам қўллаб-қувватлайди.

Бу масала Олий Мажлисда кенг муҳокама қилинади. Кимки 12—13 май кунлари Андижонда рўй берган воқеаларда қатнашган бўлса, — у қайси идорада ишламасин, ҳуқуқ-тартибот органлари бўладими, ҳарбийлар бўладими — бундан қатъи назар, Ўзбекистон фуқароси сифатида ана шу комиссия аъзолари, депутатлар олдида жавоб беради.

Бугунги нотинч ва мураккаб замонда бундай фожиалар, афсуски, дунёнинг кўплаб давлатларида содир бўляпти. Ва парламент комиссияси текширувлари орқали ҳақиқатни юзага чиқариш ва халқаро жамоатчиликка ўз хулосаларимизни баён этишимиз — бу ҳам жаҳон таж-

рибасида кенг қўлланадиган усул. Барака топкур, аввал ўзимиз давлатимиз қонунчилиги нуқтаи назаридан, жамиятимизнинг манфаатлари, парламентимизнинг позицияси нуқтаи назаридан бу воқеаларни текшириб, текширув натижаларимизни баён этайлик. Шундан кейин ҳам кимдадир савол туғиладиган бўлса, бу хулосалар бўйича кимдир ўз эътирозини билдирмоқчи бўлса, марҳамат, билдираверсин. Бир марта эмас, ўн марта келинглари, берадиган саволларингизни беринглари. Лекин нима учун ҳали ўзимиз текшириб улгурмаган масалани бизларни четга суриб текширар экансиз? Нима учун бизлар худди айбдордек сизларнинг олдингизда жавоб беришимиз керак экан?

Ҳозирги пайтда Андижон воқеалари бўйича кўплаб маълумотлар тўпланяпти, тергов идораларимиз, мутасадди раҳбарлар текширувлари олиб борапти. Жангарилар томонидан ариқ ёки экинзорларга ташлаб кетилган автоматларни оддий халқнинг ўзи топиб, олиб келиб борапти. Қамоқхонадан чиқиб кетган

айбдор ва жиноятчиларнинг кўпчилиги, майли, энди қанча муддат бўлса, шу ерда ўтаб ундан кейин халқим олдида, давлатим олдида юзим ёруғ бўлиб озодликка чиқишга тайёрман, деб жазони ўташ жойига қайтиб келяпти. Аммо бундай маълумотларни юқорида зикр этилган ғарблик ташаббускорлар эшитишни истамайди ва ўзларига маъқул ҳукмни чиқаришади. Ҳукм чиқариб олганидан кейин уларга бир гапни исбот қилиб беришнинг фойдаси йўқ.

Мана, бир мисол. Хорижий оммавий ахборот воситаларида Андижондан Қирғизистонга ўтган қочоқлар тўғрисида гап бўлган эди. Эсингизда бўлса керак, Қирғизистондаги баъзи бир ўзини “ҳуқуқ ҳимоячилари” деб атайдиган ҳовлиқма кимсалар, эртага Қирғизистон ҳудудига Ўзбекистондан бир миллион қочоқ келади, деган бақириқ-чақириқларни қилган эди.

Куни кеча Қирғизистон чегара кўшинлари қўмондонининг муовини Эржепов деган бир раҳбар ўзи баёнот бе-

риб айтдики, Андижондан у ёққа ўтиб, «қочоқлар» деб ном олган шахслар бугунги кунда 531 киши экан. Шунга сиз, журналистлар эътибор беринглар, бу генерал 531 киши деб айтяпти. Шундан 37 нафари Қирғизистон фуқароси экан. Яна 12 нафари эса Андижон шаҳридаги тергов изоляторидан бўшатилиб, жангариларга қўшилган, кейин қўлида қурол билан чегарадан қочиб ўтганлар экан. Кўпчиликнинг эсида бўлса керак, бу кимсалар Қирғизистон ҳудудига ўтганидан кейин 73 та автомат улардан олиниб, Ўзбекистон томонига топширилган эди.

Буларнинг барчасини инобатга оладиган бўлсак, бу «қочоқ»ларнинг ҳақиқий башараси ва қиёфаси аслида қандай экани тўғрисида хулоса чиқариш мумкин. Қирғизистоннинг расмий бир одами, бу масалага бевосита дахлдор бўлган раҳбари, Ўзбекистондан бу ёққа ўтганларнинг сони 531 та, шулардан 37 нафари — миллати ўзбек бўладими, қирғиз бўладими, бундан қатъи назар — Қирғизистон фу-

қароси, уларнинг қўлида бизнинг паспортимиз бор, бу аниқланган, деб матбуот орқали маълум қиляпти. Шундай экан, бир вақтлар айтилган уйдирма гаплар — Ўзбекистондан Қирғизистон ҳудудига бир миллион қочоқ келади, деган сохта ахборот қаердан чиқди?

Кеча кечқурун икки аёл Қирғизистон томонидан Андижон вилояти ҳудудига ўтиб, ўша ердаги лагерда ўтирган одамларнинг хатларини олиб келибди. Бу хат эгаларининг, биз — Ўзбекистон фуқаросимиз, Ватанимизни ҳеч қачон сотмаймиз, у ердаги ҳаётимизни асло унутмаймиз, Ўзбекистон бизларни қабул қилсин, хато қилган бўлсак, айбимизни тан олишга ва юртимизга, ўз уйимизга қайтишга тайёрмиз, деган мазмундаги гапларини айтиб, вакил тариқасида уларнинг хатларини берди. Шуни халқимиз билсин.

Ўзбек халқини йўлдан уриш мумкин эмас, агарда халқ ҳақида гапирадиган бўлсак, унинг орасида адашганлар бор. Нега деганда, ҳамманинг ҳам иродаси

етарли даражада бақувват эмас. Мустақил фикри шаклланган эмас. Баъзиларнинг дунёқараши паст бўлиши мумкин ва ҳоказо. Бу алдов, макр деган нарсалар кучли бўлади. Ортида катта пул турганидан кейин уларнинг кучи янада ортади. Мана, сенга минг доллар бераман, 3 минг доллар бераман, деб одамларни кўчага чиқарганларнинг асл қиёфасини, қандай ёлғон ваъдалар билан уларни йўлдан урганини ҳали тергов кўрсатади. Вақти-соати келиб, телевидение орқали бу бўйича одамларнинг гаплари берилади, бундай алдамчилик ҳолатларининг суратлари кўрсатилади. Балки хориждаги қандайдир кучлар мана шу ҳақиқатни яширишдан манфаатдордир. Чунки эртага ундан нафақат ўзбек халқи, балки бутун халқаро жамоатчилик хабардор бўладиган бўлса, табиийки, уларда жуда кўп саволлар туғилади. Ва албатта, бу саволларга жавоб бериш керак бўлади. Бироқ Андижонда содир этилган мудҳиш воқеаларни ташкил қилганлар, уларнинг орқасида туриб,

катта пул ташлаганлар, балки шуни хоҳламас. Бугун мен бу фикрни алоҳида таъкидлаб айтмоқчиман.

Яна бир нарсани айтишим керак, Ўзбекистон — Осиё минтақасида жойлашган давлат. Буни ҳеч ким эсидан чиқармасин. Биз нафақат Европада Хавфсизлик ва ҳамкорлик ташкилотига, балки Ислон конференцияси ташкилотига ҳам аъзомиз. Кўп араб давлатлари билан яқиндан ҳамкорлик қилиб келяпмиз. Бизнинг юртимизда ҳам мўмин-мусулмонлар яшайди. Халқимизнинг 85 фоизи ислом динининг ҳанафий мазҳабига эътиқод қилади. Муқаддас динимизни асраш ва унинг ақидаларига риоя қилиш ҳар қайси шу юртда яшаётган мўмин-мусулмон учун ҳам қарз, ҳам фарз. Бу унинг учун қиёмат қарз. Буни эсдан чиқариб бўлмайди. Сиз, Фарбдаги ўзини “инсон ҳуқуқлари ҳимоячилари” деб атаётганлар масалага фақат бир томонлама ёндашяпсизлар. Ва бир ҳақиқатни эсдан чиқаряпсизларки, масалан, Украина олисангиз — бу Европа, Гуржи-

стонни олсангиз — бу ҳам Европа. Лекин Ўзбекистон қаерда? Харитага қаранглар. Ўзбекистон Осиёнинг марказида, унинг пойтахти бўлмиш Тошкент шаҳри эса Шарқнинг дарвозаси эмасми?

Биз Шарқ фарзанди эканимиздан, ўзимизнинг урф-одатларимиздан фахрланамиз. Миллий қадриятларимизни асраш ва ҳеч қачон унутмаслик ҳақида ота-боболаримиздан тарбия олганмиз. Энди эса буни болаларимизга ҳам ўргатяпмиз.

Юртимиздаги таълим ва тарбия тизими — бу умумтаълим мактаблари ёки академик лицей ва касб-ҳунар коллежлари бўладими, олий ўқув юртлири бўладими — мана, кеча Чирчиқда бошланган, юқори даражада ўтаётган «Баркамол авлод» спорт ўйинлари сингари тадбирларимиз ҳам аввало нимага қаратилган? Болаларимизнинг келажагини таъминлаш учун. Мана шундай улкан ишларни амалга ошириш, барчамизнинг таянчимиз ва суянчимиз бўлган фарзандларимизнинг хурсандчилигини, керак

бўлса, очик қиёфаси, бахтиёр чехраси-
ни кўриш, эртанги кунга ишончини ўзи-
мизга тасаввур қилиш — шунинг ўзи
катта бахт эмасми?

Бугун юртимизда ҳаёт ўз йўлида да-
вом этипти, ҳаётимиз ҳеч қандай ши-
каст кўргани йўқ. Мана, кўряпсизлар,
Тошкент ёки бошқа жойларда бўлади-
ми — мамлакатимизнинг ҳамма ерида
одамлар ҳеч қандай ташвишга берилга-
ни йўқ. Кўнглида ташвиш бор, лекин
ҳаммаси ўз ишини — бунёдкорлик иши-
ни давом эттиряпти. Далага чиқяпти —
экинига қараяпти, бозорга боряпти —
савдо-сотигини қиляпти. Олдимизда
катта-катта вазифалар турибди. Пишиб
етилаётган ғалламизни йиғиштириб
олишимиз, экилган пахтамызни парва-
ришлаб, керакли ҳосилни етиштири-
шимиз зарур. Катта корхоналарда ҳам
иш давом этипти. Умуман, бизнес бўла-
дими, кундалик ҳаёт ташвишларими —
одамларимиз ҳеч қандай масалада қан-
дайдир тўсиққа дуч келгани йўқ, ай-
тайлик, қўли ишдан совиб қолгани йўқ.

Яна бир масала — Бирлашган Миллатлар Ташкилоти ва Европада Хавфсизлик ва ҳамкорлик ташкилотининг Тошкентдаги ваколатхоналари учун ҳамма эшиклар очиқ. Улар юртимизнинг хоҳлаган жойига бориши, хоҳлаган одамига истаган саволини бериши мумкин. Мен уларнинг вакилларига қарата айтмоқчиман: сизларни қизиқтирадиган саволлар бўлса, марҳамат, шуларнинг барчасини ўрганишлар, маълумот тўплаб, дунёнинг хоҳлаган чеккасида жойлашган давлатларнинг раҳбарларига беринглар.

Халқаро комиссияни тузиш ташаббускори дегани жуда катта маънони англатади. Албатта, Андижонда содир бўлган фожиаларнинг ташаббускорлари ҳам кимлар эканини зукко халқимиз яхши тушунади. Ташаббускор, деганда нафақат бугун усталик билан матбуотни бошига кўтараётганларни, ўйлайманки, бошқа ишларда ҳам ташаббускорлик намоён этган баъзи бир шахсларнинг қиёфасини халқимиз кўриши ва англаши керак.

“Юртингизга нисбатан мана шундай ҳамла ва хуружлар бўляпти-ю, сизларни нима сақляпти, нима асраяпти?”— деган саволни четда турганлар бизга бериши мумкин. Мен ўйлайманки, бу масалада ҳеч қандай сир йўқ.

Авваламбор, халқимизга, шу юртни севадиган, шу тупроқда туғилиб, шу заминда умрбод яшаб қоламан, деган инсонларга мен илгари кўп марта айтган бир гапни яна эслатиш, яна шу ҳақда ўйлаш, шу билан яшаш бугунги кунда энг долзарб масала, десак, ҳеч қандай хато бўлмайди.

Нафақат яқинда Андижонда юз берган воқеаларда, балки ундан олдин бўлган фожиаларда ҳам ким бизни асраб келяпти, деб сўраса, мен ҳеч иккиланмасдан, бизни ҳар қандай бало-қазолардан доимо Оллоҳнинг ўзи сақлаб келяпти, деб жавоб берган бўлардим.

Мен ўзимнинг чиқишларимда бу ҳақиқатни қайта-қайта айтганман ва бугун яна такрорлайман: халқимиз, жамоатчилигимиз, аввало, барча мўмин-му-

сулмонларимиз, худога минг бора шукроналар айтишимиз керакки, мана шундай фожиалардан халқимизнинг бошини омон сақлаётган, бало-қазо деган жарнинг олдидан бизни қайтараётган фақат Яратганимизнинг ўзидир. Ўйлайманки, ақли-хуши жойида бўлган ҳар бир инсон бу фикримга қўшилади.

Мен олдин ҳам айтган ва ҳозир қалбимда ҳис қилаётган туйғуларни халқимнинг олдида, юртдошларимнинг юзига қараб, очиқ айтишим лозим: мен халқимнинг озодлиги, юртимнинг мустақиллиги учун, керак бўлса, жонимни бераман, лекин ўзбек халқи ҳеч қачон, ҳеч кимга қарам бўлмайди.

Бу гапни эшитганлар — эшитсин, эшитмаганлар барибир билиб, қулоғига қуйиб олсин. Бизнинг фикримизда ҳам, зикримизда ҳам фақат ана шу мақсад. Халқимиз бугун фақат шу билан яшайпти ва ўйлайманки, бу гапларимни жамоатчилигимиз, юртимиз аҳли албатта қўллаб-қувватлайди.

МУНДАРИЖА

БИЗНИ ТАНЛАГАН ЙЎЛИМИЗДАН ҲЕЧ КИМ ҚАЙТАРОЛМАЙДИ. 2005 йилнинг 12—13 май кунлари Андижон шаҳрида рўй берган воқеалар муносабати билан маҳаллий ва хорижий оммавий ахборот воситалари учун ўтказилган матбуот анжуманидаги баёнот ва мухбирларнинг саволларига жавоблар 3

ҲАҚИҚАТ — ЖУРНАЛИСТИКАНИНГ ДОИМИЙ, ЎЗГАРМАС ҚОИДАСИ ВА УНГА АМАЛ ҚИЛИШ ШАРТ. 2005 йил 17 май куни Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратурасида мамлакатимиз ва чет эл журналистлари ҳамда дипломатик корпус вакиллари учун ўтказилган матбуот анжуманидаги баёнот ва мухбирларнинг саволларига жавоблар 88

ЎЗБЕК ХАЛҚИ ҲЕЧ ҚАЧОН, ҲЕЧ КИМГА ҚАРАМ БЎЛМАЙДИ. 2005 йил 25 май куни Хитой Халқ Республикасига давлат таширфи билан жўнаб кетиш олдидан Тошкент аэропортида оммавий ахборот воситалари учун берилган интервью 131

Ислом Абдуғаниевич Каримов

**ЎЗБЕК ХАЛҚИ ҲЕЧ ҚАЧОН,
ҲЕЧ КИМГА ҚАРАМ БЎЛМАЙДИ**

Нашриёт муҳаррири К. Буранов

Рассом Ҳ. Меҳмонов

Техник муҳаррир У. Ким

Мусахҳиҳлар Ш. Мақсудова, Н. Умарова

Компьютерда тайёрловчи Л. Абкеримова

Босишга рухсат этилди 31.05.2005.

Қоғоз формати 70x90¹/₃₂ «Таймс» гарнитураси.

Офсет босма усулида босилди. Шартли б.т. 5,85.

Нашр т. 3,5. Тиражи 25 000.

Буюртма № К-0114. Баҳоси шартнома асосида.

Ўзбекистон Матбуот ва ахборот
агентлигининг «Ўзбекистон» нашриёт-матбаа
ижодий уйида босилди.

700129, Тошкент, Навоий кўчаси, 30.

66.3 (5У)
К 25

Ислом Каримов.

Узбек халқи ҳеч қачон, ҳеч кимга қарам бўлмайди. Т.: «Ўзбекистон», 2005.— 160 б.

**ББК 67.400+66.4(5У)+
+65.9(5У)**